

Estlandssvensk Eestirootslane

Nummer 1-2019

Foto: Ingegerd
Lindström

Estlandssvensk/Eestirootslane

Utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning
 Väljaandja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
 Rüütli 9
 10130 Tallinn
 Tel: +372 644 1921
 E-post: info@eestirootslane.ee
 Hemsida/Koduleht: www.eestirootslane.ee
 Bank/Pank: Swedbank EE462200221043163932
 Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse sihtasutus

Ansvarig utgivare/Vastutav väljaandja:

Ülo Kalm

Redaktion/Toimetus

Ingegerd Lindström, redaktör,

Toivo Tomingas, Jana Stahl

Översättningar: Linus Ganman, Ivar Rüütli

Tryck/Träkkoda: Printon Printing House,
 Tallinn

ISSN 2000-2416

Styrelsen i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatus

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings
 ordförande Ülo Kalm

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse
 esimees Ülo Kalm

Kulturförvaltningens
 styrelseordförande
 Jana Stahl

Omavalitsuse juhatuse
 esimees Jana Stahl

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings vice ordförande
 Ingegerd Lindström

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse aseesimees
 Ingegerd Lindström

Vice ordförande i styrelsen
 Elna Siimberg

Omavalitsuse juhatuse aseesimees
 Elna Siimberg

Ledamöter i Kulturförvaltningen/Kultuuriomavalitsuse liikmed

Toivo Tomingas

Juta Holst

Leif Strömfelt

Ants Aaman

Ledamot i stiftelsen

Ants Aaman

Sihtasutuse liige

Framsida: Föremål i den nya utställningsloka-
 len på Aabolands museum som invigdes i april.

Esikaas: Aprillis Rannarootsi muuseumi näitu-
 sesaalis väljapandud esemed.

Kontakt med styrelsen/Juhatuse e-posti adressid
förnamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

Kontakt med redaktionen/Toimetuse e-posti adressid
förnamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

INNEHÅLLSFÖRTECKNING / SISUKORD

- Sid/lk 3 Mälestus, Oskar Friberg, *Toivo Tomingas*
 Sid/lk 4 Ledaren, *Ülo Kalm*
 Sid/lk 5 Ledaren, *Jana Stahl*
 Sid/lk 6 Som dräng bland svenska bönder på 40-talet, *Lars Algot Lindström*
 Sid/lk 11 Sulasena Roots taludes neljakümnendatel aastatel, *Lars Algot Lindström*
 Sid/lk 16 Invigning av Gårdshuset på Aibolands museum, *Ingegerd Lindsröm*
 Sid/lk 17 Rannarootsi muuseumi Rannaaidaa avamine, *Ingegerd Lindström*
 Sid/lk 18 Kulturförvaltningens sista sammanträdet, *Ingegerd Lindström*
 Sid/lk 19 Kultuuriomavalitsuse viimane koosolek, *Ingegerd Lindström*
 Sid/lk 20 Aibolands museum är i goda händer, *Ülo Kalm*
 Sid/lk 21 Rannarootsi muuseum on heades kätes, *Ülo Kalm*
 Sid/lk 22 Ny vepa om estlandssvenskarna, *Peter Nylander*
 Sid/lk 23 Uus rannarootslaste teemaline vaip, *Peter Nylander*
 Sid/lk 24 Alslå på Odensholm, en berättelse av Valter Erkas, nedskriven av *Saga Adolfsson*
 Sid/lk 25 Aulipük Osmussaarel, *Valter Erkase jutustus, üles tähendanud Saga Adolfson*
 Sid/lk 26 Erki Meister har skrivit ett verk av estlandssvensk musik, *Kaire Reiljan*
 Sid/lk 27 Erki Meister kirjutas teose rannarootslaste muusikast, *Kaire Reiljan*
 Sid/lk 28 Fredric Joachim Ekman, *Kaarel Lauk och Epp Ehasalu*
 Sid/lk 29 Fredric Joachim Ekman, *Kaarel Lauk ja Epp Ehasalu*
 Sid/lk 30/31 In memoriam, Katarina Norling, *Mikael Sjövall*
 Sid/lk 32 Svek i Aiboland, *Ove Knekt*
 Sid/lk 34 Reetlikus Aibolandis, *Ove Knekt*
 Sid/lk 36 Ormsö blod har valt nya ledare, *Toivo Tomingas*
 Sid/lk 37 Vormsi veri MTÜ valis uued juhid, *Toivo Tomingas*
 Sid/lk 38 Olavipäev ja Roots päev/Olofsdagen och Svenskdagen
 Sid/lk 39 Jubilarer/Juubilarid/Till minne, Oskar Friberg

Mälestus

OSKAR FRIBERG

(1919–2019)

Sellest on ju möödas terve sajand, kui Sa, Oskar, Norrby Hansasel ilmale tulid. Vabadussõda alles käis, ünsa õhuke oli lootus, et Eesti Wabariik üldse jalad alla saab. Aga Sinu esimesel eluaastal tehti Tartu rahu. Tehti rahu ja turvaline lapsepõlv algas Sinulegi. Aastad on kiired minema. Juba olid Sa oma kodukülakooli koolipoiss, juba jõudsid noormeheikka. Juba võtsid Sa oma noore jõuga osa Norrby mölema majaka ehitamisest. Majakad. Kas juba siis plinkis Su hinges kutuv tuluke majaka tipus? Me teame, et Sa tahtsid suurele merele. Aga sõda kustutas selle lootuse. 7 aastat mundris tegi noorukist mehe, kes tuli sõjast tagasi võitjana, tervisega ja noore

kauni kaasaga. Tuli jälle rahuaeg, tulid töömehe- ja pereisaaastad. Ja järjest tugevamini sidusid Sina end majakatega ja majakad Sinuga. Ja ongi nii, et mõeldes Sinust, meenuvad majakad. Rääkides aga Norrby majakatest, mõtleme Siinule. Sa ise oled öelnud, et polegi tööd teinud. Ainult vaatinud. Ka meie, Sinu teekaaslased, oleme vaadanud. Austuses alt üles Sinu poole, nii nagu Sina oled tuhandeid kordi vaadanud majakaid. Seal üleval plingib tuli. Kutsuv, aga ka teelesaatev. Need tuled on juhatanud tuhandetele laevadele koduteed. Need tuled on olnud viimaseks märgiks silmapiiri taha jäänud kodusaarest Sinu kümnetele sugulastele ja paarile tuhandele kodusaare elanikule teel Soome või Roots viimasel sõjasuvvel.

Jumal andis Sulle, Oskar, käia pika elutee. Tunda õnne perekonna

heast käekäigust ja, nagu Sa armatasid öelda, elada ka nende õdedevendade eest, kel elutee ammugi lõppenud. Aga nüüd said täis ka need päevad, mis Jumal Sulle oli määranud. Sa lahkusid vaikset oma hubases kodus kevadisel varahommikul. Sa olid meile, kui majakas. Eeskujuks, kuidas elada ja olla. Väärikas, valgustnäitav ja teedjuhatav. Nii kurb on mõelda, et tuli Sinu südamemajakas on kustunud. Me leiname ja kanname Sinu südamevalgust edasi hinges ja mälestustes. Kas me suudame? Kas oskame? Ei tea!

Suur-suur tänu kõige eest, Oskar, mida Sa oled saja aastaga teha joudnud! Puhka rahus!

Sinu ühekülapoiss ja laste mängukaaslane poole sajandi tagant.

Toivo Tomingas

*Ülo Kalm, ordförande
Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning*

Kära läsare!

Den 23 april för 100 år sedan på Estoniateatern sammanträddes Konstituerande församlingen, som vi ser som staten Estlands första nationella representation, och dagen i sig som den estniska riksdagens födelsedag. Konstituerande församlingens viktigaste uppgift var att skapa en grund för en estnisk stat och att godkänna en grundlag och en jordabalk.

Konstituerande församlingens val ägde rum i början av april. För estlandssvenskarnas framtid var det ytterst viktigt att få en representant för den svenska folkspill-

ran invald i Estniska republikens Konstituerande Församling. Till kandidater från Svenska Folkförbundet utsågs Joel Nyman och Hans Pöhl, den senare blev också invald. På Hans Pöhls aktiva initiativ tog estlandssvenskarnas politiska engagemang sin början. I Konstituerande församlingen och i riksdagens första, tredje och fjärde kammare företrädde Hans Pöhl hela den svenska folkgruppens etniska intressen. Han deltog aktivt i Konstituerande församlingen vid utarbetandet av Grundlagen vad gällde de etniska minoriteternas intressen. Den grundlagsparagraf som rörde etniska minoriteter togs emot med knapp majoritet, som inte direkt gav någon enda etnisk minoritet kulturautonomi. Redan efter några år, 1925, trädde lagen om kulturautonomin i kraft. Estlands etniska minoriteter är skyldiga Hans Pöhl tack för att lagen om kulturautonomi togs emot. Detta blev möjligt till stor del tack vare hans kontinuerliga arbete.

Med stöd av den antagna lagen stod Hans Pöhl upp för frågor rörande såväl estlandssvenskarnas jordegendomar och utbildning

som deras religion fram till sin död 1930.

I den sjunde kammaren av Estniska republikens riksdag som valdes 1992 i det åter självständiga Estland representerades estlandssvenskarna av Ants-Enno Lõhmus.

En hjärtefråga för honom var att kulturautonomi för etniska minoriteter åter skulle garanteras i lag. Förberedandet i riksdagen av en lag om kulturautonomi för etniska minoriteter var komplicerat och kantat av motsägelser. Det var till stor del tack vare Ants-Enno Lõhmus diplomati som det gick att skriva en lag proposition och få den mottagen av riksdagen 1993.

Detta är stor betydelse för estlandssvenskarnas framtid. I höst löper Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings treåriga mandatperiod ut. Enligt Lagen om kulturautonomi för nationella minoriteter har vi val av nytt kulturråd att vänta i höst.

Jag bjuder in er att kandidera och att visa aktivt deltagande i höstens kulturrådsval. På så vis kan vi tillsammans bidra till den estlandssvenska kulturens fortlevnad.

Näbbgäddans dag på Aabolands museum

Foto: Ingegerd Lindström

Många näbbgäddor fanns det. Man rökte drygt 150 kg näbbgäddor!

Anti Nöör underhöll gästerna på dragspel

Ene Smöslöva och Sirje Johannes bjöd på pannkakor

*Jana Stahl
Omavalitsuse juhatuse esimees*

Hea lugeja!

23. aprillil 100 aastat tagasi kogunes Estonia teatrimajas Asutav Kogu, mida loeme Eesti riigi esimeseks rahvaesinduseks ja päeva ennast Riigikogu sünnipäevaks. Asutava Kogu tähtsaim ülesanne oli luua Eesti riigile alus, võtta vastu Põhiseadus ja Maaseadus.

Asutava Kogu valimised toimusid aprill alguses. Eestirootslaste tuleviku seisukohast oli ülioluline rootsi rahvakillu esindaja valimine Eesti Vabariigi Asutavasse Kogusse. Roots Rahvaliidu kan-

didaatidena seati üles Joel Nyman ja Hans Pöhl, viimane osutus ka valituks.

Hans Pöhli aktiivsel eestvedamisel algas eestirootslaste poliitiline tegevus. Asutavas Kogus, Riigikogu I, III ja IV kooseisus, kus Hans Pöhl esindas kogu rootsi rahvuse rahvuslikke huve. Ta osales Asutavas Kogus aktiivselt Põhiseaduse väljatöötamisel, pidades silmas vähemusrahvuste huve. Põhiseaduse vähemusrahvusi puudutav paragrahv võeti vastu napi hääleinamusega, mis otse ei andnud ühelegi vähemusrahvusele kultuuriautonoomiat. Juba mõne aasta möödudes 1925. aastal jõuti kultuuriautonoomia seaduse vastuvõtmiseni.

Eesti vähemusrahvused saavad olla tänlilikud kultuuriautonoomia seaduse vastuvõtmise eest Hans Pöhlile, mis sai võimalikuks suuresti tema järvepideva töö tulemusena. Vastu võetud seadustele tuginedes seisis Hans Pöhl nii eestirootslaste maa, hariduse kui religiooni küsimuste eest kuni oma surmani 1930. aastal.

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi 1992. aastal valitud Riigikogu VII kooseisus oli eestirootslaste esindaja Ants-Enno Lõhmus.

Tema võttis oma südameasjaks vähemusrahvuste kultuuriautonoomia taas seadustamise. Vähemusrahvuste kultuuriautonoomia seaduse ettevalmistamine Riigikogus oli keeruline ja vastuoluline. Suuresti tänu Ants-Enno Lõhmuse diplomaatiale õnnestus seaduse eelnõu koostamine ja vastuvõtmine Riigikogus 1993. aastal.

Käesolev aasta omab eestirootslaste tuleviku seisukohast olulist tähendust. Sügisel lõpeb Eestirootslaste Kultuuriomavalitsusel kolmeaastane mandaatperiood. Vastavalt Vähemusrahvuste Kultuuriautonoomia seadusele ootavad meid sügisel ees uue Kultuurinõukogu valimised.

Kutsun Teid üles sügisestel Kultuurinõukogu valimistel kandidaatidega ja aktiivselt osalema. Nii saame üheskoos anda oma panuse eestirootsluse kestma jäämisele.

Tuulekala teemapäev

Külalistele pakuti tuulehaugi, kohvi, kooki ja pannkooke

Samal ajal võis vaadata Egon Erkmanni fotonäitust

Müümisega olid ametis Liis Kalm, Anu Mätlik ja Aili Umda

Foto: Ingegerd Lindström

Som dräng bland svenska bönder på 40-talet

Mitt första år i Sverige

Lars Algot Lindström

Det må vara tillåtet att låna en rubrik från Karl Gunnarsson, men den täcker vad det handlar om.

Under vårt första år i Sverige fick vi inte uppehållstillstånd i storstäderna. Man bedömde oss som ovana vid stadsliv och rekommenderade, enligt en hemligstämplad skrift till arbetsförmedlingen, att hålla oss utanför allehanda frestelser.

Eftersom det var sommaren 1943 och jordbruken behövde arbetskraft, så var det naturligt för oss att hjälpa till. Undantag medgavs men det fick arbetsförmedlingarna avgöra. Många av oss hade påbörjade studier och ville helst få fortsätta till hösten.

För min del fick jag erbjudande att efter midsommar åka till Lindormnäs Handelsträdgård i Bro socken, ett par mil nv om Stockholm. Efter en halvtimmes tågresor och därefter taxi var vi, tre stycken från Ormsö, framme och hälsades välkomna av husmor fru Gadh. Vi blevo anvisade rum i övervåningen till köksbyggnaden tillsammans med några norrmän som flytt till Sverige.

Trädgårdsmästare Andersson fördelade arbetet nästa morgon varvid jag fick i uppdrag att bär en stor trälåda på ryggen och två man gick på var sida och langade mogna blomkålshuvuden som dagen innan hade vattnats, i lådan så att kålmasken och bevattningsrester rann ner

Lars Algot Lindström

Foto: Toivo Tomingas

över kroppen på mig. Det var lite obehagligt men nästa dag var värre, det hade bildats en sårskorpa på den ryggkota som stack upp när man böjde huvudet för att lådan inte skulle glida av ryggen.

Det bjöd mig emot att bär lådan på sårskorpan så jag släpade den efter mig, varvid trädgårdsmästaren frågade mig om det var latmasken eller solbrännan som irriterade mig. Jag förstod nog frågans knepighet och svarade genast att det var solbrännan, varvid jag fick gå och plocka jordgubbar. Dom som fortsatte lädbärandet fick vara två som bar lådan emellan sig.

Även min kompanjon från Norge fick komma och plocka jordgubbar. En liters askar skulle vara fulla med råge och vi skulle vissla hela tiden för att inte åta för många. Trädgårdsmästaren följde själv med och plockade stor råge på sina kartonger, vi gjorde likadant men på vägen in till paketeringshallen åt vi upp rågen och väl inne i hallen var vi tvungna att äta av rågen på hans kartonger, för att alla skulle vara lika. ”Gubben” var inte omtyckt av personalen och det roade oss att spela honom ett spratt, trots att vi fick ont i magen.

Maten på gården var i uslaste laget tyckte vi, vilket vi också

påpekade varvid vi fick till svar att vi som kom från ett krigshärjat land inte skulle klaga, men potatis och bröd borde man ändå få äta sig mätt på. Potatisen hade stått i solen i en låda, små utgallrade som inte gick att sälja, och blivit gröna av solluset och smakade pyton. Varje dag fick vi till lunch stekt salt strömming 2-3 stycken så hårt stekta att när man satte gaffeln i dom gick dom i bitar och hamnade utanför tallriken, därtill en liten bit knäckebröd och ett glas skummjölk. Vi kom visserligen från krigshärjat land men basmat fick vi alltid i riklig mängd. Påpekade vi att vi inte blev mätta fick vi till svar att det finns vatten i kranen. Det vi hört om Sverige stämde inte.

Flertalet av personalen på gården fick äta i en annan byggnad men vi tre ormsöbor och några norrmän fick äta och sova i en avlägsen byggnad för sig.

Vi trivdes dock bra för en norrman spelade trumpet, som han fått från norska ambassaden, vi fick lön efter två veckor. Chefen kallade in oss på kontoret och hotade att ge mig stryk för att jag hade klagat på maten. Han var 2 meter lång och kraftig, högg tag i min blus och tryckte upp mig mot väggen och frågade om han skulle slå till mig.

Jag svarade att första slaget skulle han få men sedan skulle jag sopa rummet med honom. (Jag hade fått närrstridsutbildning i skolan under ryska ockupationstiden.) Självklart att mitt agerande var spelat. Att slåss var otänkbart!

Han blev plötsligt rädd, han kunde ju inte veta något om oss, släppte greppet och darrade. Då förstod jag att mina skrämskott gått hem och jag sa att vi ville veta hur arbetslivet fungerade i Sverige. Vi påpekade att vi voro studerande och ville få möjlighet att gå i skola till hösten. Därför sa vi tre att vi inte ville fortsätta med trädgårdsarbete och ville åka tillbaka till Stockholm. Han svarade att vi skulle aldrig få tillbaka våra ransoneringskort och att det var två-tre veckors uppsägningstid. Vi ansåg fortsatt dividerande meninglöst och gick till husmor och sa att vi skulle åka till Stockholm och visste inte om vi kom tillbaka. Hon gav oss ransoneringskorten och nästa morgen åkte vi tillbaka till Stockholm.

Det sista som trädgårdsmästaren sade var; gå inte till arbetsförmedlingen och berätta något!

Dagen efter gick jag till AF och meddelade om förhållandena på Lindormsnäs för direktör Bergholz som försägde sig genom att repetera för sig själv; jasså, har han inte bätttrat sig. Jag råkade påpeka att han visste om att vederbörande var en skurk i vissa avseenden. Då blev AF-direktören rasande och lovade att jag skulle få komma till en familj som var hans bekanta. Och sedan skulle han hjälpa mig att få fortsätta mina studier. Det gladde mig enormt.

Jag fick biljett till Värmdö hos en fantastisk familj. Husmor bad att få höra min historia och jag skulle börja med att hugga uppsågad ved

för vinterns behov. Detta var jobb som passade mig perfekt, jag högg ved, sjöng visor som jag lärt mig hemma och travade upp all ved på 10 dagar. Sedan skulle jag täckdika en stor åker. Då använde jag min svängrem till att bära tegelrör med medan byxorna hölls upp med ena handen. Husbonden kom och inspekterade ibland. Han gick skrattande vidare.

Husmor däremot lagade väldigt god mat och mycket, njöt av attstå och titta på när jag åt.

Plötsligt ropade någon att strömmingen har kommit. Då upphörde allt manfolk med vad de än höll på med och strömmingsskålars togs ner från sjöbodsvinden och man rodde ut, jag fick inte följa med, till ett smalt sund och lade ut redskapen.

Jag gick ner till en liten brygga för att bada, klädde av mig och hoppade i, men Gud, vad var detta? Jag hade hoppat rakt mot en påle som hade gått av under vattnet. Som tur var tog vänstra axeln emot så jag fick endast en rejäl skräma.

Denna skräma läkte långsamt så jag hade ett stort ärr i flera år efteråt. Efter två veckor blev jag sjuk, magen krånglade och jag orkade inte arbeta som tidigare. Husbonden föreslog att jag skulle undersökas på sjukhus och han tyckte att jag hade gjort mer än han hade räknat med och jag skulle försöka komma in på någon skola.

Äntligen hade jag träffat männskor som motsvarade den bild vi hade fått om rikssvenskarna. Hederliga, hjälpsamma och intresserade av andras öden och äventyr.

Men resan till Sabbatsbergs sjukhus klarade jag själv och efter två veckor blev jag utskriven – till vad? Ingen adress hade jag, inga pengar, ingen bekant att hänvisa till, men så kom jag plötsligt ihåg att någonstans bodde en släkting

sen före kriget. Men var? Gick då till vår flyktingkommitté och fick veta adressen till den släktingen och kontaktade honom. Han var verkmästare på Hermanssons kylarefabrik på Hagagatan, jag fick bo hemma hos honom och fick börja arbeta på verkstan.

Efter tre dagar skulle man meddela till AF om arbete och bostad, men då exploderade den tidigare så vänligen direktören på länets AF. Nu hotade han mig med polisen om jag inte omgående tog ny plats i jordbruksmarken. Hot om polisen var det sista jag kunde tänka mig så jag lovade att gå vart som helst. Jag förstod mig inte på detta samhälle jag hade hamnat i. Enda önskemålet jag vågade framföra var att jag ville studera.

Nu efter några månaders flackande erbjöds jag jobb på Ekeby gård i Ösmo. Jag fick biljetter och anvisningar hur jag skulle resa. Framkommen något före mörkrets inbrott och hämtad vid landsvägen av en ung flicka med häst och vagn. Hon ställde en massa frågor, kallade mig för Han och undrade om jag var den nya drängen. Det var en upplevelse att komma upp till gården, den var nästan förfallen. Mellan ladugård och loge var en gyttjegrop, så stor att man måste passera genom ladugården om man inte hade gummistövlar och det hade inte jag. Hade bara den sönderbrunna kavajen och byxorna och vanliga lågskor, dom kläderna som jag flydde i.

I ladugården fanns en ung pojke som mjölkade en ko. Jag presentrade mig som den nya drängen och blev ombedd gå in i huvudbyggnaden. Väl framkommen dit med min lilla resväskan i ena handen blev jag genast ombedd att följa med ut på åkern och ta upp en sæk potatis. Hann lagom fylla en hink innan det blev mörkt varefter vi gick tillbaka

till gården där jag ombads rykta två hästar och redogöra för var jag arbetat tidigare.

Först när det var riktigt mörkt tände husbonden en stallykta och vi gick ut för att se var jag skulle bo. Det var i ett hönshus, samma dörr skulle vi gå igenom. Dörrens vänstra hörn var bortsågat så hönen kunde gå in och ut även om dörren var stängd.

Mitt igenom rummet fanns ett hönsnät med papper påklästrat. Till höger fanns en ugn med skorsten men inget spjäll, en säng och en stol och ett litet fyrkantigt fönster som var inramat med spindelnät. Det fanns ingen ved inne i rummet. Husbonden sa att ved fick jag skaffa själv när det fanns tid för sånt. Det var rått och kallt i rummet. Ett stearinljus fanns också. När bonden gått sa han i dörröppningen att mat vankades klockan 9. Jag hade ingen klockan så han skulle hämta mig klockan 9. Under tiden försökte jag undersöka sängen. Förra drängen hade legat där i två veckor med dyngiga stövlar på, så i fotändan gick det inte att ta i något ens. En enkel grå/brun filt som var stel av lort och ett lakan som hade varit vitt. Madrassen var lite renare på undersidan. Men som tur var hade min mor skickat med i den lilla resväskan, 2 par lakan, örngott och handduk, dessutom Nya testamentet och täri en svensk 50-kronorssedel. När jag så hämtades för kvällsvard påpekade jag att sängen var i renaste laget, då fick jag besked om att tvätt blev det inte förrän i september, oktober när alla utesysslor var avklarade. Husbonden från sida sa att klockan halv fem skulle jag vara i stallen, rykta hästarna, spänna för en häst, åka ner till en klövervall, meja klöver två varv, räfsa ihop och ha det hemkört på foderbordet före halv sju.

Mjölken från sju kor, som jag vägrade att mjölka, skulle stå på mjölkpallen före klockan sju. Klockan åtta skulle vi äta frukost som dagligen bestod av en tallrik välling och knäckebrödssmörgås. Dessa två gamla människor som arrenderade gården hade en fosterson som var 13 år och hette Oskar. Efter några dagar var skörden avklarad, det var ett hårt jobb, men jag var van vid lite av varje redan hemifrån. Det var intressant arbete, för varje dag var oförutsägbar, bondens humör varierade starkt.

Han hade i yngre dar arbetat ihop med Stare Arvid som påstods kunna lyfta en mindre dansbana med några dansande par på banan. Förmodligen ett cirkusnummer. Sedan var han eldare på en bogserbåt i Japan där folk beställdde enkel resa till en vulkan där dom vandrade uppför och kom aldrig mera tillbaka. Sedan var han på 1930-talet rörmokare i Gnesta och kaninfarmare samtidigt, alla hans rörmokarverktyg hittade jag lite varstans ute på ägorna, jag tog hem allt och putsade rent från rost, smorde in med olja och lade allt på ett arbetsbord. Men då ilsknade mannen till, lovade spöa upp mig och kastade sedan alla verktygen så långt han kunde. Rörtången skulle ligga i en nässelhög där fjäderhar-

ven förvarades, hammaren skulle ligga på ladugårdstaket om man plötsligt behövde laga det.

Nog har jag träffat levnadskonstnärer förut men den här mannen tog priset. I bakfickan brukade han ha en häftade bok med hundöron som var skriven på spanska. Vad den innehöll vet jag ej men han skrattade enormt varje gång han läste nån rad.

När andra världskriget bröt ut försvann kaninexporten till England och Eskil Andersson, som han hette, blev arrendator på Ekeby gård i Ösmo. Jag var något så fint som drägen på Ekeby för 60 kronor i månaden och 15-16 timmars arbetsdag, veckans alla dagar.

Efter skörden som vi hann klara av i bra väder började plöjningen. Åkrarna varo steniga mot skogen till och leriga mot Hammersta å som flöt igenom ägorna. En dag när jag plöjde vändtegen där berghällen nästan steg i dagen kom husbonden själv ut med kaffe, han tyckte att jag inte höll i plogen på sedvanligt kraftfullt sätt utan med s.k. finger toppskänsla. Han blev rasande, tog tömmarna, smackade på parhästarna, skrek och svor och hästarna drog igång med fart, plogbillen fastnade i en skreva i berget, plogen for upp så att vänstra handtaget for

*Första måltiden på Dalarö efter flykten
Foto från Lars Lindströms privata samling*

upp och träffade under bröstkorgen så att två revben brast. Det blev alldelens tyst, han gick med möda hemåt och jag fortsatte med min mjukare stil för det höll på att gå likadant för mig innan.

Dagen därefter denna händelse var ännu värre, husmor hade ramlat och brutit lårbenhalsen eller något sådant. Hon blev i alla fall sängliggande.

Fostersonen Oskar kom ut med eftermiddagskaffe och berättade den sorgliga händelsen. Dessutom sa han att mor och far brukar äta frukost en gång till sedan jag tackat för maten och gått ut ur köket.

Det var intressanta nyheter för Eskil hade tidigare sagt att jag åt för mycket. Så när han ånyo tog upp min goda aptit så tog jag en stor fyrkantig knäckebrödsskiva med hål i mitten, bredde lite smör på bortersta kanten, spände ögonen i gubben och började småtugga. Då rusade han upp, öppnade skåpdörren, tog fram en karott med två liter välling och ställde den framför mig. Jag åt nästan hela altet och därefter fick jag mat så det räckte.

Eftersom båda föräldrarna var ur stånd att arbeta fick jag sköta allt så gott det gick. Ingen klagade direkt även om en del sysslor voro ovana för mig, mjölkning till exempel.

En dag skulle jag baka kaffebullar. Gjorde deg efter husmors direktiv direkt från sängen, men bakplåtarna var borta. Hittade till slut två som fanns under pinnsoffan där katten använt dom som sandlåda. Jag sa inget men skurade plåtarna utomhus med sand och vatten. Ingen klagade på bullarna. Gumman var lite besvärad över att jag fått insyn i hemförhållandena. Vid ett tillfälle anförtrodde hon mig att Eskils hade hotat slå ihjäl

henne om inte han fick mat i tid. Jag tyckte synd om dessa människor som hade det så svårt.

Höstplöjningen drog ut på tiden, jag hann inte med allt och en regnig dag halkade jag vid sista färan in till Hammersta å som var fyllt till brädden med grumligt vatten, gled ner i ån men lyckades dra i gräset som växte på kanten och kom upp igen. Nu var jag tvungen att gå hem med hästarna. Tog upp en hink kallt vatten ur brunnen sköljde alla mina kläder och gick in till hönsen för att göra eld i ugnen. Fick spänna ett snore tvärs över rummet och torka kläderna. Det var vardagsmat nästan. Trots alla vedermödor och konstiga händelser trivdes jag bra, tänkte ofta på; tänk om jag hamnat i Sibirien, det hade nog varit värre. Satt nästan varje kväll framför brasan, letade efter trösterika berättelser ur Nya testamentet, det enda jag hade att läsa, ofta kom jag inte i säng förrän för 12-tiden. Jag fick låna en stor rund bordsklocka som tickade så hemtrevligt. Min bror och alla mina vänner och bekanta visste jag ingenting om, var dom var och hur mitt eget liv skulle bli i Sverige.

Glädjen att ha slappit kriget var en fantastisk känsla. Varför krigade den ena mot den andra? Och alla kamrater som hade stupat, det kunde jag inte fatta.

Men när gårdsfolket blev lite bättre igen så hände följande. Jag skulle åka in till Stockholm med en säck mjöl till en färghandlare på Söder, passade på att söka upp landsmän och få reda på adresser och sådant som intresserade mig. Hemkommen sent på kvällen hade någon ställt in en tallrik med pyttipanna i mitt "hönshus". Hönsen hade gått fel, dom satt på mina sänggavlar och sov. Pyttipannan hade dom smakat men lite var

kvar. Åt upp resterna och vaknade på natten med enorm huvudvärk. Hönsen lyckades jag få över till andra sidan mellanväggen.

Morgonen därför halv fem kom bonden och undrade hur stadsresan gått. Jag påpekade att jag hade feber och inte ville gå ut. Det ansåg han inte var något att bry sig om så jag startade som vanligt men det var svårt. Vid förmiddagskaffet ute i hällande regn låg jag dubbelvikt över plogen och kräktes. Oskar kom med kaffekorgen, då bad jag honom att gå hem med allt och be bonden komma och ta hand om hästarna.

Han kom och bad mig: "Dra åt helvete med hela Estland!" För mig var det en stor förlämpning och jag tog honom på orden.

Gick hem, meddelade husmor att jag fått sparken. Hon började gråta och sa att jag måste vänta till nästa dag. Det passade mig väl, hann tvätta och torka de få plagga som jag hade.

På kvällen skulle betalningen för resterande dagar utbetalas, det blev 13 kronor och 70 öre, hur han räkna kunde jag inte förstå men det var så små belopp att jag protesterade inte. Han hade inga kontanter så jag fick en fullmakt som skulle lösas in i mejeriet i Ösmo. Det blev 13 kronor, resten 70 öre bestod i en detalj till förgasaren i tröskmotorn som var fellevererad och skulle lämnas tillbaka från Kvist & Larsson på St. Nygatan i Gamla stan. Värdet var 75 öre, så jag överlämnade 5 öre till bonden. Denna kommers hördes ända in i sängkammaren, varvid husmor ropade högt, han kan få femöringen för han hjälpt mig i köket. Den 5-öringen har jag sparat i en spargris.

Välkommen till mejeriet och löst in fullmakten såg jag en skylt om ransoneringsskort. Under väntan på tåget till Stockholm gick jag in på kontoret för ransoneringsskort. Visade mina kort och fick veta att kommande periods talonger varo redan uttagna. Då berättade jag om min situation, och damen bakom disken började snyfta och erbjöd mig nya ransoneringsskort om jag ville ha det. Tog emot några utan att reflektera över betydelsen.

Så kom återigen besöket på Klara norra, läts arbetsförmedling där jag var igenkänd som presumtiv poliskund. Direktör Bergholtz lyssnade på min berättelse och på min egen begäran ringde han till Skytteholms Säteri där min bror och några andra ormsöpojkar jobbade. Agronom Sven Danell var själv hemma och av en händelse och så på en gång var jag välkommen dit.

Vilken skillnad! När jag kom dit till busshållplatsen stod en häst och vagn och väntade för att föra mig 2 kilometer till min nya arbetsplats. Det första jag fick var en underbar måltid och sedan visades rummet där jag skulle bo. Stort fint rum i en flygelbyggnad med utsikt över Mälaren bara några meter bort.

På kökstrappan 1992, Linde, Rälby, Ormsö

Arbetsdagen började klockan 08.00 med betupptagning. Nu hade jag köpt gummistövlar, regnrock, ny kostym och trenchcoat och en smalbrättad hatt på ett pantkontor i Gamla stan. Alla mina surt förvärvade slantar inklusive pappas 50 kronor var nu slut. Men jag hade stärkt mitt självförtroende och det gav mig ny styrka.

Betblockningen var en leksak, det var på beting så jag tjänade mer än dubbelt vad några andra gjorde. Förvaltaren befordrade omgående mig till hästskötare för två parhästar. Mitt arbete var relativt ritt och jag stortrivdes ända till julen 1943, då började min mage återigen att spöka.

Min bror hade slutat och flyttat långt in i Roslagsskogarna som skogshuggare. Han tjänade inte till matkostnaden ens. Detta bekymrade mig igen att mina föräldrar och syster var kvar på Ormsö, för möjligheten att fly vintertid var omöjlig. Men så plötsligt ringer telefonen på gårdskontoret och pappas röst var i luren. Han, mamma och min syster hade kommit till Sverige; vilken lätnad. Jag åkte nästa dag in till Stockholm, det hade snöat rikligt under natten.

Gårdens kusk, en storväxt smålännings, skulle köra två ”herrskapsdamer” till bussen med släde, jag fick följa med till busshållplatsen.

Men efter 100 meter från gården gick ena skacklen sönder och hela ekipaget blev stående. De fina damerna ojade sig, kusken var helt borta, men då såg jag att ur en snödriva intill vägen stack en taggtråd upp. Jag plumsade dit, bockade tråden tills den gick av. Med denna trådstump lyckades vi skarva skackeln så att vi kunde fortsätta slädfärden.

Vi kom fram till busshållplatsen Rostaborg precis när bussen kom. Med en djup bugning bad jag damerna byta ordon och vi åkte till stan, medan kusken återvände. Hemkommen på kvällen kom kusken in på mitt rum och tackade för den eleganta lösningen på skackeln. Han var verkligen glad, kramade om mig och sa; Om det skulle vara så att jag tänkte på giftermål så hade han två döttrar.

Vilket förtroende, det var första och kanske sista gången ett sådant erbjudande gavs mig.

Kvarnen i Rälby, byggd och tillverkad av Egil Hamnholm, född i Rälby, och uppförd 1999. 1943-44 fanns det fler än 100 väderkvarnar på Ormsö. 1990 fanns det inga kvar på ön. Tack var Egil Hamnholm finns det nu en äkta Ormsökvarn på Ormsö. Egil Hamnholm gick bort 2016 i Sverige. (Källa Lena Weesar)

Sulasena Roots'i taludes neljakümnendatel aastatel

Minu esimene aasta Rootsis

Lars Algot Lindström Rälbyst

Peab kohe alguseks ütlema, et esimesel aastal meile suurlinnades äraelamist ei võimaldatud. Meid oli nii-öelda ühe puuga löödu na arvatud oskusteta lihttööjõu hulka, keda linnad ei vajanud ja nii hoiti meid ära igasugus-test linliku eluviisi kiusatustest.

Et oli 1943. aasta suvi ja põllumajanduses oli abijõudu vaja, siis loomulikult saadetigi meid sinna. Seal pidime endale leiva välja teenima ja näitama, kes me oleme.

Mina sain pakkumise pärast jaanipäeva asuda tööl Lindormsnäsi aiandustallu Bro kihelkonnas, paarkümmend kilomeetrit Stockholmist loodes. Pool tundi rongisõitu, siis taksoga edasi ja olimegi – kolm Vormsi poissi, kohal. Meid võttis vastu perenaine, proua Gadh. Meile näidati kätte eluruum köögibloki II korrusel, kus olime koos mõne norrakaga. Ka millegi eest või pärast siiapõgenenuga.

Järgmisel hommikul jagas pea-aednik Andersson meid tööl. Minu osaks langes suure puust kasti seljaskandmine, kuhu teised kahelt poolt lillkapsapäid ladusid. Kapsaid oli öhtul hoolega kastetud, nii et nüüd kapsaussid ja külma vee nired mööda mu ihu alla roomasid. Üsna raske ja ebameeldiv töö. Aga järgmine päev oli veel hullem, sest selg oli juba haige ja hõõrdunud, nii et püüdsin pead kuklassesse ajades kasti pisut seljast eemal hoida.

Ega see aidanud ja ma asusin kasti enda järel lohistama. Andersson küsis, kas ma teen seda

*Lars Lindström oma 90. aasta juubelil.
Päevalill tuli Eestist väikese seemnena.*

Foto: Lars Lindströmi erakogu

laiskusest või on päike liiga teinud? Vastasin muidugi, et päike körvetas selja ära ja saangi kergemale tööl – maasikaid korjama. Seda kapsakasti hakati nüüd kandma kahevahel.

Maasikale saadeti minuga koos ka üks norrakaist. Saime liitrised toobid ja ülesande korjata sinna eriti ilusad ja ühtlaselt suured, nii-öelda eliitmarjad. Peab tunnistama, et meil oli tegemist, et mitte kõiki neid eliitmarju ära süüa. Toobitääed läksid edasi kartongkarpidesse ja meister Andersson oli meil kolmas korjaja. Hoidis silma peal ja korjas otse karpi. Kui karbid pakkimiskuuri viisime, sõime pisut ka meistri karbist, et need kõik kolm ühesuurused ja ühesugused välja näeks. Meister, keda kutsuti „Vanameheks“, polnud töövääe silmis heas kirjas, sest oli toriseja tüüp. Seepärast ei pandud meie vigurit marjadega meile pahaks. Ainult kõhuvalu mõistis meie teguviisi hukka.

Söömaaeg oli seal talus meie mõistes nadivöitu. Andsime sellest ka teada, kuid meile vastati, et: „Teie, kes te põgenesite nälja eest

ja sõjast laastatud maalt, ei tohiks viriseda. Seda enam, et kartuleid ja leiba võite süüa kõhud täis.“ Kartuliga oli nii, et meile keedeti müügiks mittekõlbulikke, väike-seid ja väljapraagitud pabulaid, mis olid eraldi kastis jäänud päikese kätte ja rohelised. Maitse oli neil jube. Sinna juurde pakuti iga kord ka paar-kolm praetud silku, kuid neid oli praetud nii, et need läksid kahvli all tükkideks, nagu küpsised. Mõistagi lendas kõrbenuud sil-gutükke ka taldrikust välja. Söögi juurde käis ka tükk kuivikleiba ja klaas lõssi. Ega seda kõike polnud just piisavalt, et pikad päevad tööd teha. Kui ütlesime, et meie „sõjast laastatud maal“ pole me nii niru söömaga ometi olnud, vastati, et kraanist tuleb vett ja jooge kõhud punni. Ausalt öeldes me seda oma kallilt Rootsimaalt ei oodanud.

Enamus talu töövääest sõi teises majas ja teise menüü järgi. Vaid meie, kolm Vormsi poissi ja norrakad olime omaette hoones, kuhu toodi ka toit kohale.

Aga muidu elasime kenasti. Üks norrakas mängis trompetit, mille oli saatkonnast saanud ja

nii oli ikkagi lõbusam. Kord kahe nädala tagant saime palka. Selleks kutsuti meid üksshaaval ühte tappa, kus toimetas suur mehemürakas. Oma kaks meetrit pikk ja tugev kuju. Kui tuli minu kord, rabas ta mul kraest kui kutsikal ja tõstis seina najal maast lahti. Ta lubas mind „siluda“ selle eest, et toidu üle olin kaevanud ja lubas ühe tou anda. Vastasin, et esimese matsu saab ta ise ja seejärel pühin temaga põrandat. Ütlesin, et Vene vägi õpetas mulle lähivõitlust ja tean, mida räägin. Muidugi rahunesime maha, sest löömani ei võinud ma asja kuidagi viia.

Tegelikult oli see stseen minu poolt küllalt usutavalt välja mängitud petukas. Hiiglane lasi mind lahti, värisedes vihast. Küsisin seepeale, et kuidas töölistega suhe Rootsis üldse korraldatud on? Et meie, Vormsi poisi, oleme noored mehed, kes tahaks sügisel ametikooli minna. Andsime ka teada, et meil on niisugusest aiatööst isu otsas ja sõidame tagasi Stockholm. Hiiglane aga sõnas, et: „Mina teile isikutunnistusi tagasi ei anna ja üldse on kombeks avaldusest kaks nädalat edasi tööd teha.“ Läksime siis perenaise juurde. Tema oli leebem ja andis meile paberid kätte.

Viimased sõnad olid palve: „Ärge nüüd, head poisi, minge tööjõuametisse rääkima, kuidas siin oli!“

Siiski läks just nii. Tööjõuametis sain jutule direktor Bergholziga ja rääkisin meie elust aiandustalus. Bergholz elustus, kordas emotioonalse meisterlikkusega minu sõnu ja imestas: „Kas see pagana Gadu polegi veel oma kombeid muutnud!“ Vastasin, et ilmselt mitte, kui teil varemgi tema kohta kaebusi on olnud. Seepeale teatas Bergholz kuraasikalt, et nii see ei jäää ja ta soovitab mind ühte oma tuttava perekonda. Ja sügiseks korraldab

mulle ka koolitusvõimalused. See tegi mulle tõelist heameelt!

Bergholz ostis mulle piletid Värmdösse ja sattusingi väga kenasse perekonda. Perenaine tundis huvi minu varasema elu vastu ja kuulaski huvitatult, esitades asjalikke lisaküsimusi. Muidugi sain ma oma ülalpidamise eest tööd teha. Neil oli seal talveks küttepuud saetud ja mul tuli pakud halgudeks lõhkuda ja üles laduda. See sobis mulle suurepäraselt ja kümne päevaga oli puudega asi korras. Elu oli nii hea, et töö juures kippus isegi laulujoru suule. Järgmiseks tööks oli umbes hektarisele põllule kuivendustorud sisse kaevata. Keraamiliste torude kandmiseks võtsin appi püksirihma. Peremees läks mööda ja hirnus, kui nägi, kuidas ma ühe käega torukimpu kannan ja teisega pükse üleval hoian.

Siin majas oli toit imehea ja rikkalik. Perenaine vaatas tihti pealt ja paistis nautivat, kuidas ma isukalt tema valmistatud hõrgutisi kugistasin.

Siis järsku hüüti kuskilt, et sügisräim on lahes. Kogu meesvägi tormas pikemata randa, sõudepadid lükati vette, mõrrad, võrgud peale ja sõuti läbi kitsa väina lahele kala püüdma.

Mind kahjuks kaasa ei võetud. Mõtlesin siis ujuma minna. Võtsin riidest lahti ja hüppasin sillakese otast pea ees vette. Jumal küll! Mul polnud õrna aimugi, et vee all võiks midagi niisugust olla! Põrutasin vasaku õлага vastu vana, jämedat posti, nii et õnneks pääsesin põruttuse ja suure haavaga.

See haav oli väga visa paranema ja suur arm „kaunistas“ õlga veel aastaid. Paari nädala pärast jäin päris haigeks. Kõhus müristas ja joud sai otsa, nii et töötage minegi kannatas. Peremees arvas, et peaksin

haigemajja minema ja et ma olen tunduvalt rohkemaga hakkama saanud, kui ta arvestanud oli. Li-saks pidas ta nüüd asjakohaseks, et ma puhkaks ja valmistuks kuhugi kooli minema.

Ja ometigi olin ma nüüd kohtunud inimestega, kes vastasid minu ettekujutusele riigirootslastest – vastutulelikud, lahked ja abivalmid teiste hädasid leevedama.

Sõitsingi Sabbatsbergi haiglasse ja mind võeti ravile. Kahe nädala pärast kirjutati mind välja. Seal ma nüüd siis olin. Rootsis. Rahata, koduta, üksi. Järsku meenus mulle, et kusagil peaks mul üks kaugem sugulane olema. Ammu Rootsis ja ehk jalad all. Põgenikekomitee kaudu sain aadressi ja otsisin üles. Tõepoolest. Mees töötas Hermanssoni kuullaagrivabrikus Hagatanil meistrina ja võttis mind oma juurde. Ma sain sinna vabrikusse töölegi.

Kolme päeva pärast pidin ma endast Tööjõuametile teatama, et kus nüüd elan ja töötan. Minu üllatuseks aga direktor Bergholz lausa plahvatas minu peale ja ähvardas politseiga, kui ma uesti põllumajandusse ei lähe. See oli küll tõeline ehmatust. Ütlesin, et politsei on nüüd küll viimane, kellega ma vastamisi tahaksin sattuda. Sügis on samahästi kui käes ja mul on suur soov ametikooli minna.

Ja siiski, nüüd peale mitmekuist seiklemist Rootsis anti mulle piletid, et sõita Ekeby Tallu Ösmos. Mul oli juhend kohalejõudmiseks ja vastu ööd ma tõepoolest mööda üht küladeed eesmärgi poole sammusin. Mind võttis peale üks noor neiu, kes hobuse ja vankriga sama teed läks. Ta rääkis minuga kolmandas isikus, öeldes mulle „tema“ ja esitas massiliselt küsimusi. Üks neist oli, et kas mina olengi nende naabri uus sulane? Kui kohale

jõudsime, nägin, et talu on üsna lagunemisjärgus. Lauda ja heina-küüni vahelt tulnuks läbi minna, kuid seal oli suur virtsalomp, mis nõudnukse kummikuid. Neid mul muidugi polnud. Olid mul ju vaid üsna kulunud seljariided ja tavali-sed, lääpa tallatud kingad. Seega tuli turnida lauda kaudu.

Seal oli üks poiss, kes lüpsis lehma ja juhatas mind edasi. Hämar-dus juba, aga pikka juttu peale tere ei tehtud. Kohe oli vaja pöllu servalt kott kartuleid ära tuua, ämber vett tuppa, kaks hobust lahti rakendada ja joota ja sinna juurde jutustada, kes olen ja mis varem tegin.

Alles päris pimedas võttis pere-mees süüdata küünla ja näitas, kus ma elama hakkan. See oli kanala, kus ukselt oli nurk ära saetud, et kanad sisse-välja saaks.

Ruum oli poolitatud traatvõr-guga, mis ühelt poolt kaetud pa-beriga. Toakene oli niiske ja külm, kuid ahju juures polnud pilbastki. Peremees ütles, et puid saad siis, kui aeg niikaugel. Voodi oli ka. Eelmine sulane oli seal elanud kaks nädalat ja sitaste saabastega voodiski külitanud. Jalutsipool oli selgelt sõnnikune. Oli seal ka lihtne pruunhall tekk ja lina, mis kunagi olnud valge. Süüa pidi saama hommikul kell üheksha. Et mul kella polnud, lubati ise teada anda. Süütasin steariinküünla ja uurisin veel voodit. Õnneks oli madratsi alumine pool puhtam. Oma reisikompass aga teadsin ole-vat nii-öelda puutumatu tagavara, mis ema kaasa andis. Seal oli kaks lina, padjapür ja 50-kroonine rahatähht. Ütlesin oma arvamuse voodipesu suhtes hommikul välja. Vastati, et ega enne pesuvahetust ei tule, kui ehk septembri lõpus või oktoobris, kui kõik õuetööd on tehtud. Peremees aga jagas töökor-raldused. Hommikul, kell pool viis paned hobuse ette, sõidad vankriga

ristikupöllule, niidad kaks suurt sü-letäit ja oled poole seitsmeks tagasi.

Selleks ajaks on seitsme lehma piim nõudes hakkamas ja need peavad enne kella seitset piimapuki otsas olema. Kell kaheksa on hom-mikusöögiaeg. See on tavaliselt taldrikutäis suppi kuivikleivaga. Talu pidasid kaks eakat omaniku, kellel oli abiiks veel 13-aastane peremehe vennapoeg Oskar. Mõne päeva pärast oli viljalöikusega asi ühel pool. See oli karm töö, aga sain hakkama, sest kodust olid mul kaasas oskused kõige peale, mis tarvis läks. Elu oli tegelikult huvitav, sest ilmaski ei võinud ar-vata, mis uus päev toob. Pererahva käitumismuster oli ennustamatu.

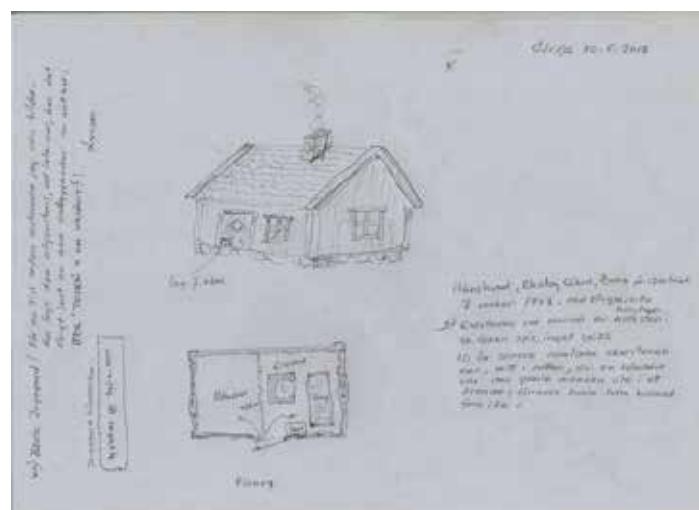
Peremees oli kunagi töötanud koos Starke-Arvidiga (Stark = tugev), kes võis tõsta pea kohale tantsupõrandata koos mõne paari tantsijatega. See oli tema tõmbe-number tsirkuses. Siis oli ta Jaapanis ühel puksiiril kütjaks olnud. Vedas turiste ühele vulkaanisaare-le, kus need mäkke ronisid ja tagasi ei tulnud. Vist enesetapjad. Siis oli ta torutööde tegija ja küülikukasvat-taja Gnestas. Tema torulukksepa tööriistad leidsin prahiplatsilt ja tõin koju. Puhastasin, õlitasin

ja tegin töökorda. Peremees aga vihastas, saatis mind kuradile ja loopis riistad laias kaares nii kauge-le, kui suutis. Torutangid lendasid vedruäkke kõrvale nõgestesse, haamer lauda katusele, „kui seda parandama peaks hakkama“.

Ma olin igasuguseid elukunst-nikke enne ka kohanud, aga see mees väärvis autasu. Tagataskus kandis peremees märkmikku his-paaniakeelse kaanekirjaga. Mis seal sees oli, ei tea, kuid iga kord kui ta selle avas ja mõne rea luges, puhkes ta ebanormaalset valju häälega naerma.

Talumeheks oli ta saanudki alles værskelt. Seoses II Maailmasõja edenemisega lõppes küülikulihha eksport Inglismaale ja siis ta selle talu ette võttiski. Ja minust oli saanud nüüd talu teine sulane. Seitse tööpäeva nädalas, 15-16 tundi pä-evas ja 60 krooni kuus.

Kui lõikus, mis ilmade tõttu hästi sujus, läbi sai, algas künni-töö. Maad olid metsa ääres kivised ja teisel pool Hammersta jõge, mis keskelt läbi voolab, savised. Ühel päeval tuli peremees ise mu tööd vaatama. Isegi kohvitops oli kaasas. Vaatas mu toimetamist ja leidis, et künnan liiga madalalt

Joonistus kanalast, kuhu Lars elama pandi

ja kergelt. Ütles, et näitab ise, kuidas peab ja haaras adrakured. Röögatas hobuste peale ja pressis sahanina sügavamale. See jäi aga kivi taha kinni ja adrakurg lajatas peremehele rinnakorvi alla, nii et raksus. Tekkis vaikus. Siis keeras peremees sõna lausumata kodu poole ja läks, kahe käega vasakust küljest kinni hoides ja kookus. Selgus, et adrakurg lõi tal kaks ribi pooleks. Aga mina jätkasin kündi omal, rahulikumal stiilil, mis istus mulle ja hobustele.

Järgmine päev läks asi päris käest ära. Perenaine oli kukkunud ja reieluu kaela murdnud või umbes nii. Igatahes jäi ta voodisse.

Oskar tuli pealelõunakohviga minu juurde ja rääkis, et peremees ja proua söövad pärast seda, kui mina olen sõonud, tänanud ja lahunud lauast, korra veel!

Seda oli veider kuulata, sest peremees leidis niigi, et ma liiga palju sõön. Kui nüüd peremees jälle mu hea isu üle virisema hakkas, võtsin laualt ümmarguse kuivikleva, auguga keskel, torkasin sõrme läbi, määrisin servadele pisut võid ja hakkasin servast hiire moodi kröhvitsema. Peremees läks näost ära, rabas köögikapi ukse lahti, töstis umbes kaheliitrise poti supiga mu ette ja nohises. Ma sõin rahulikult üsna kõik ära. Köht sai üle hulga aja korralikult täis.

Et pererahvas oli nüüd mõlemad rivist väljas, langes kogu majapidamine minu kaela. Tegin, mis jõudsin ja oskasin. Laudanaised olid isegi rohkem rahul, kui varem.

Ühel päeval sain perenaiselt voodist käsu ja õpetust, kuidas tainast teha ja kohvi juurde saiakesi küpsetada. Aga ahjupannid olid kadunud. Leidsin need lõpuks sohva alt, kus kass oli neid liivakasti asemel kasutanud. Ma ei öelnud kellelegi. Küürisin õues liiva ja

veega panne ja tegin saiad valmis. Keegi ei virisenud ka. Perenaine nägi, et ma olen kogu nende ellu sisse elanud ja ühel härdushetkel kurtis, et on saanud mehe käest isegi peksa, kui toit õigel ajal valmis polnud. Mul oli neist tegelikult isegi kahju. Elu oli raske.

Künnitöö hakkas pisitasa tervise peale käima. Ilmad läksid vihmaseks ja savised pöllud libedaks. Jõe kaldal viimast riba kündes libastusin ja kukkusin kiirevoollissee, servani täis sügavasse jõkke. Önnek sain kaldal kasvavast kõrgest rohust kinni rabada ja sikutasin end jälle kuivale. Arusaadavalt oli selleks päävaks künniga ühel pool. Läksin hobustega koju, loputasin end ja riided savist puhtaks ja läksin oma kanakuuti. Seal kütsin ahju ja kuivatasin riideid. Oli juba tublisti pealelõuna ja aeg köhtu täita. Ometigi olin ma oma eluga üsna rahul, sest tihti mõtlesin sellele, mis saanuks siis, kui oleksin Siberis. Tihti istusin öhtuti lahtise ahjusuu ees ja lugesin Uut Testamenti. Seal on töesti trööstipakkuvaid peatükke. Ega mul muud kirjandust ju polnud ka. Sain laenuks suure lauakella, mis tiksus rahustavalt ja koduselt. Tihti olin südaööni üleval. Ma ei teadnud enam midagi ei venna ega teiste kaaspõgenike saatusest. Ja eks olnud minu endagi elujärg Rootsis ju vägagi heitlik.

Tunne, et mul õnnestus pääseda mõttetust sõjast, oli lausa joovastav. Miks nad omavahel üldse taplesid? Ja kuipalju häid sõpru ja koolivendi jäigi sõtta ja kadunuiks! See selgus pisitasa muidugi hiljem.

Aga kui pererahvas oli paranemas, saadeti mind koti jahuga Stockholmi, ühe värvikeetja juurde. Lootsin sel moel ka läänivalitsuses käia ja sugulastest teateid saada. Õhtul, kui tagasi jõudsin, oli keegi jätnud mulle kanakuuti lauale praekartuleid pekitükkidega, kuid

teinud seda nii, et kanadki said jaole ja tukkusid nüüd voodiotstel. Mul õnnestus kanad vaheseina taha peletada ja sõin siis valikuliselt ära kanadest järgi jäänud praekartulid. Ösel ärkas in kohutava peavaluga.

Hommikul tuli peremees mind pool viis üles ajama. Kurtsin palavikku ja peavalu, aga peremees nõudis tööd ja ajasingi end, kuigi suurte raskustega üles. Keskhommikuks olin nii läbi, et keeldusin einest ja kohvist, mille Oskar mulle läbi vihmaladina kanakuuti tõi ja palusin tal peremehele edasi öelda, et hoolitsegu hobuste eest ise.

Peremees tuli ja kärkis: „Keri kuradile kogu oma Eestiga!“ Mulle oli see sügavalt arusaamatu reaktsioon, aga ma võtsin seda sõna-sõnalt.

Läksin aga perenaise juurest ka läbi. Kui see kuulis, mis mees käskinud, hakkas nutma ja palus siiski homseni oodata. See sobis mulle ka, sest nüüd sain ma oma voodilinad ära pesta ja kuivatada.

Järgmisel hommikul aga tuli mul töesti minema hakata. Peremees rehkendas saadaoleva raha välja. Seda oli 13 krooni ja 70 ööri. Peremehel sularaha polnud ja ta andis volituse, et ma oma rahanatukese meiereist kätte saaksin. Peale selle andis ta mulle kaasa rehepekksumasina mootori karburaatori, mis oli vale detail ja maksis 75 ööri. Niisiis pidin saama meiereist 13 krooni ja karbussi tagastamisel seal 75 ööri. Ma polnud kade ka. Tõmbasin taskust viis ööri ja viskasin peremehele lauale. Tema proua aga kostis minu eest ja kiitis, et ma olla talle köögis abiks olnud ja võiks need viis ööri ka saada. Mul on see münt ühe hoiupõrsa sees siiani alles.

Meiereist raha nõutades lugesin silti, et senised toidutalongid on nüüd kehtetud ja tuleb uued välja

võtta. Selgus, et need on otsas. Siis seletasin kommuunivalitsuses oma olukorda ja naisterahvas leti taga hakkas nina nuuskama. Siis aga võttis sahtlist talongid ja andis läbi luugi mulle. Olin vist väga viisakusetu ja lahkusin erilist tänutunnet üles näitamata.

Jälle olin ma järjega Bergholzi ukse taga, kui potentsiaalne politsei klient. Ent läks siiski teisiti. Berg holz kuulas mu jutu ära ja helistas Skytteholms Säterisse, kus toimetas agronom Sven Danell. Tema juures oli juba ametis ka minu vend ja teisigi Vormsi poisse. Danell oli ise juhuslikult kohal ja nii sain ma juba samal päeval kutse sinna minna ja abi saada.

Smesa elumaja 1950. aastatel

Milline tohutu erinevus! Söitsin bussiga lõpp-peatusse, seal ootas mind kutsariga hobuvanker ja mind viidi veel kaks kilomeetrit edasi. Sinna, kus pidin oma Rootseliu jätkama. Kohale jõudes ootas mind juba rikkalik lõunasöök ja mulle näidati käte suur puhas tuba, aknaga Mälari järve poole.

Tööpäev algas seal kell kaheksa hommikueinega. Nüüd jätkus mul raha, et osta kummikud, vihmamantel, uued seljariided ja isegi kaabu. Selleks kulus küll ka viimane, isa antud 50 krooni, kuid mul oli tekkinud enesekindlus ja usk, et saan hakkama.

Minu tööks oli peedikoristus ja see oli lapsemäng, vörreldes

kõigega, mis varem pidin tegema. Ma olin usin ja joudsin ka selle töö juures teistest kaks korda rohkem teenida. Järelvaataja märkas minu töökust ja viis mind üle tallimeheks, et hooldaksin kahte paari tööhobuseid. Seegi oli lihtne ja kerge töö, mis jättis mulle isegi vaba aega. Aga hea elu kestis napilt jõuluni '43, kui magu hakkas jälle streikima.

Vend oli mul munsterdanud end metsatööle ja teenis oma leiva seal. See tuletas mulle meelde, et vanemad ja õeke on ikka veel Vormsis ja talvel nad sealt Roots ei pääse. Aga ühel päeval kutsuti mind telefoni juurde ja torust kostis isa hääl! Nad olid siiski veel enne talve Rootsijõudnud. Loomulikult tahtsin ma nüüd ema-isa ja õega kohtuda ja selleks pidi Stockholmi kesklinna minema. Öösel sadas rikkalikult lund ja hommikul sain end ree peale kaasa määrida, kui kaks prouta bussi peale viidi.

Poolel teel aga lendasime kõik kraavi ja uppi, kui üks ais pooleks läks. Põhjuseks oli lume raskusest teele paindunud puu, millele otsa söitsime. Lumest paistis aga ka okastraat, mille jupi ma kraavist välja tirisin. Sellega sai aisa ära parandada ja söit läks edasi.

Joudsime täpselt õigeks ajaks bussile ja palusin peatuses galantselt daamidel sõidukit vahetada. Kutsar viis ree muidugi tagasi möisa, kuid oli õhtul jälle bussil vastas. Kui koju joudsime, kallistas kutsar mu üle ja kitiis taevani, kuidas ma osavasti hommikuse olukorra päästsin. Sõnas sedagi, et tal kaks toredat tütar ja kui mul naisevõtuplaan tuleb, ootaks ta minusugust väimeest meeeldi perekonda.

Ausõna! Niisugust uskumatut pakkumist pole mulle ei varem ega hiljem tehtud!

Rälby külatänav

Foto: SOV arhiiv

Invigning av Gårdshuset på Aibolands museum

Ingegerd Lindström

Lördagen den 27 april var det högtidlig invigning av det nya Gårdshuset på Aibolands museum. Byggnaden som stod färdig passade bra in i miljön, med samma färger som Hambergs hus och i samma stil som det ursprungliga Karl Ett's färgeri, som låg där förr i tiden.

Byggnaden innehöll tre rum, varav det ena var en utställningslokal, i mitten ett förråd och det tredje garaget för museets buss. I utställningslokalen fanns gamla föremål såsom vagnar, en cykel, en separator och gamla verktyg. Föremålen var skänkta till museet av Ribaks gård, Pasklep Helga Roberg och Helju Schönberg; Pärtle gård, Allklop, Elsa Arjak, Nina-Aleksanders gård, Skåtanäs, Ene Smõslova; Nibondas gård, Spithamn; Nurga gård, Soolu, Hilde Küünarpuu. Alla föremål berättade sin historia om gångna tider.

En hel del människor hade kommit för att närvara vid invigningen och det fanns också speciellt inbjudna gäster som till exempel Sveriges nye ambassadör, Mikael Eriksson, biträdande chef på Norges ambassad Ole Øveraas, Patrik Göransson från S:t Mikaelskyrkan, Hapsals borgmästare Urmas Sukles, Bengt Heyman från Roslep.

Ülo Kalm hälsade alla hjärtligt välkomna till museet på den här speciella dagen och därefter lämnade han över ordet till ambassadör Mikael Eriksson som talade om hur viktigt det var med att bevara den estlandssvenska kulturen och menade att man gjort ett bra arbete på Aibolands museum. Han har relativt nyligen tillträtt sin tjänst

Ormsöflickorna Marju och Yngve underhöll gästerna

Foto: Ingegerd Lindström

och detta var första gången han var i Hapsal. Han visade ett intresse för estlandssvenskarna som både gott för framtida samarbeten.

Norges biträdande chef, Ole Øveraas, talade efter Mikael Eriksson och han hade redan varit i Hapsal tre gånger tidigare. Mycket trevligt att även vårt grannland Norge visar intresse för estlandssvenskarna.

Efter detta talade Hapsals borgmästare Urmas Sukles och önskade museet lycka till i framtiden. Han sade också att befolkningen i Hapsal var stolta över att ha ett estlandssvenskt museum i staden. Efter hans hälsning var det dags att avtäcka skylten som satt på huset. Denna var täckt av en broderad bonad och med gemensamma krafter lyckades Mikael Eriksson och Urmas Sukles dra bort den från skylten som det stod "Gårdshuset" på. Så var den nya byggnaden namngiven och invigd.

Slutligen välsignades huset av kyrkoherde Patrik Göransson från S:t Mikaelskyrkan i Tallinn och kyrkoherde Ants Rajando från Ormsö. Ants Rajando, som även är arkitekt, har ritat det nya Gårdshuset.

Efter det var det dags för utdelning av gåvor. Bengt Heyman fick ett gåvobrev till tack för sin donation till bygget av huset och

sedan delades det ut fler gåvobrev och presenter till olika förtjänta personer. Även familjen Hamberg hade skänkt pengar till byggnaden men kunde tyvärr inte delta i invigningen.

Efter den officiella ceremonin bjöd museet på klumpsoppa, kaffe och kaka. Vädret var strålande vackert och solen lyste ner på alla gäster hela eftermiddagen. Både före invigningen och under tiden spelade ormsöflickorna Marju Tamm och Yngve Rosenblad talharpa för gästerna.

Samma dag hade Aibolands museums nybildade stiftelse sitt allra första sammanträde. Den nya styrelsen består av Mirjam Rääbis från Kulturministeriet, Liina Pöld, representant från Hapsal stad samt Leif Strömfelt som representerar estlandssvenskarna i styrelsen. Dessutom ingår förstads Ülo Kalm som styrelsemedlem samt som direktör för Aibolands museum.

Sist på dagen hade också Kulturförvaltningen sitt sammanträde på museet.

Ambassadör Mikael Eriksson och borgmästare Urmas Sukles avtäckte namnskylten

Rannarootsi muuseumi Rannaaida avamine

Ingegerd Lindström

Laupäeval, 27. aprillil avati pidulikult Rannarootsi muuseumi Rannaait. Valminud hoone sobitus keskkonda hästi, olles samas värvitoonis Hambergide majaga ja samas stiilis seal varem asunud Karl Etti riidevärvimistöökojaga.

Hoones on kolm ruumi – ühes asub näitusesaal, keskel on laoruum ja kolmandas garaaž muuseumi bussile. Näitusesaalis on välja pandud vanad esemed nagu vankrid, üks jalgratas, koorelahutaja ja vanad tööriistad. Esemed on muuseumile annetanud Ribaksa talu Paslepast (Helga Roberg ja Helju Schönberg), Pärtli talu Alliklepast (Elsa Arjak), Nina-Aleksanders talu Tahukülast (Ene Smõslova), Nibondase talu Spithamist ja Nurga talu Soolust (Hilde Küünarpuu). Iga ese jutustas oma möödunud aegade lugu.

Avamisele oli saabunud hulk inimesi. Oli ka spetsiaalselt kutsutud külalisi nagu näiteks uus Rootsii suursaadik Mikael Eriksson, Norra saatkonna asejuht Ole Øveraas, Patrik Göransson Tallinna Rootsii-Mihkli kirikust, Haapsalu linnapea Urmas Sukles ja Bengt Heyman Rooslepast.

Ülo Kalm tervitas kõiki sel erilisel päeval muuseumisse tulnuid ja andis seejärel sõna Rootsii suursaadik Mikael Erikssonile, kes kõneles eestirootsi kultuuri säilitamise tähtsusest ja arvas, et Rannarootsi

muuseumis on tehtud head tööd. Eriksson on ametis olnud suhteliselt lühikest aega ja tegemist oli tema esimese visiidiga Haapsallu. Ta ilmutas huvi eestirootslaste suhtes, mis on tulevase koostöö seisukohalt hea märk.

Mikael Eriksoni järel kõneles Norra saatkonna asejuht Ole Øveraas, kes oli olnud Haapsalus juba kolm korda varem. On väga meeldiv, et ka Rootsii naabermaa Norra eestirootslaste vastu huvi ilmutab.

Seejärel kõneles Haapsalu linnapea Urmas Sukles, kes soovis muuseumile tuult tiibadesse. Ta ütles ka, et Haapsalu elanikud on uhked, et linnas asub Rannarootsi muuseum. Pärast tema tervitussõnu saabus aeg avada hoonel asuv silt. See oli kaetud tikitud seinakattega, mille Mikael Eriksson ja Urmas Sukles üheskoos eemaldasid. Sildile oli kirjutatud „Rannaait“. Nii sai uus hoone ristitud ja avatud.

Lõpetuseks õnnistasid Rannaaita Tallinna Rootsii-Mihkli kiriku õpetaja Patrik Göransson ja Vormsi kirikuõpetaja Ants Rajando. Viimane oli ka uue Rannaaida arhitekt.

Pärast seda saabus aeg tänungituste üleandmiseks. Täniks annetuse eest maja ehitusel anti tänikiri Bengt Heymanile, seejärel jagati tänikirju ja kingitusi mitmetele teenekatele isikutele. Hoone ehituseks oli raha annetanud ka Hambergide perekond, kes kahjuks ei saanud avamisel osaleda.

Pärast ametliku tseremoonia lõppu pakkus muuseum klimbisuppi, kohvi ja kooki. Ilm oli imeilus ja päike säras kogu pärastlõuna. Nii enne Rannaaida avamist kui selle ajal mängisid Vormsi tüdrukud Marju Tamm ja Yngve Rosenblad külalistele hiiukannelt.

Samal päeval pidas Rannarootsi muuseumi vastasutatud sihtasutus oma esimese koosoleku. Sihtasutuse juhatusse kuuluvad Mirjam Rääbis Kultuuriministeeriumist, Haapsalu linna esindaja Liina Pöld ning Leif Strömfelt, kes esindab juhatuses eestirootslasti. Möistagi kuulub juhatusse ka Rannarootsi muuseumi direktor Ülo Kalm.

Päeva lõpus pidas muuseumis oma koosoleku ka Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus.

Ülo Kalm tutvustab eestirootslastele uut muuseumi-osa. Esiplaanil Rootsii suursaadik Mikael Eriksson.
Foto: Ingegerd Lindström

Kulturförvaltningens sista sammanträde

Ingegerd Lindström

Lördagen den 27 april var det dags för denna valperiodens sista sammanträde i Kulturförvaltningen. I höst är det nyval och de nuvarande ledamöterna har suttit sina tre år.

Mötet öppnades av ordförande Ülo Kalm som hälsade alla välkomna till detta sista möte. Sedan gick man igenom de olika punkterna på dagordningen, mest redovisning av förra årets budget och verksamhet. Det blev en lång diskussion om hur vi ska få in fler personer på minoritetslistan.

Ingermanländarna har cirka 3 000 personer på listan medan svenskarna endast har cirka 500 vilket gör att man ifrågasätter de pengar som fördelas mellan oss. På vår minoritetslista fick vi stryka 67 personer förra året då flera som var födda i Estland, bor i Sverige och aldrig har aktiverat sitt estniska medborgarskap blev bortsorterade av Kulturministeriet. Diskussionen visade att det behövs ganska stora insatser för att intressera fler med estlandssvenska rötter att anmäla sig på minoritetslistan. En grupp som förmodligen är ganska stor är de estlandssvenska ättlingarna som bor i Estland. De har redan sitt medborgarskap men behöver uppmuntras att anmäla sig till listan. Hur man kan göra detta diskuterades. Ett förslag var att alla som vet med sig att de har släcktingar boende i Estland ser till att upplysa dem om hur Kulturförvaltningen arbetar och att vi behöver deras stöd genom att de anmäler sig till minoritetslistan.

Ett förslag var också att vi själva bör fundera över svar på frågan

Foto: Toivo Tomingas

Sista sammanträdet för ledamöterna i Kulturförvaltningen. Nu väntar nyval i höst.

varför man ska ansluta sig till minoritetslistan. Ofta har frågan varit, speciellt i Sverige, varför man ska ta ut ett estniskt pass eller aktivera sitt medborgarskap. Sedan Estland kom med i EU finns ju inte behovet av pass längre. Därför är det viktigt att vi kan argumentera för vikten av att skaffa pass, aktivera sitt medborgarskap och anmäla sig till minoritetslistan. Vill vi att det estlandssvenska kulturarvet skall leva kvar i Estland, vill vi att estlandssvenskarna skall leva kvar i minnet på kommande generationer så är dessa steg ytterst viktiga. Om antalet estlandssvenskar minskar drastiskt på minoritetslistan så finns risken att vi inte längre kan

ha en Kulturförvaltning som ser till att svenskarna och deras kultur i Estland före kriget inte glöms bort, utan det estlandssvenska arvet kommer att försvinna ut i intet.

Till hösten är det val igen och vi vill uppmana alla som har rösträtt att utnyttja denna och verkligen rösta. Får vi för få som röstar blir valet ogiltigt och vi måste avsluta Kulturförvaltningen åtminstone för tre år framåt.

Så använd din röst och rösta!

När mötet var slut tackade Ülo alla ledamöter för denna period och hoppades att få se de flesta under nästa period också!

Ordförande i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Ülo Kalm och styrelseordförande i Kulturförvaltningen Jana Stahl

Foto:
Ingegerd
Lindström

Kultuuriomavalitsuse viimane koosolek

Ingegerd Lindström

Laupäeval, 27. aprillil toimus Kultuuriomavalitsuse käesoleva mandaatperioodi viimane koosolek. Sügisel toimuvad uued valimised ja praeguste liikmete kolmeaastane tööperiood lõpeb.

Koosoleku avas esimees Ülo Kalm, kes tervitas kõiki koosolekule tulnuid. Seejärel vaadati läbi päevakorrapunktid, mis puudutasid põhiliselt eelmise tegevusaasta eelarvet ja tegevust. Pikk arutelu käis selle üle, kuidas suurendada rahvusnimekirja kantud liikmete arvu.

Kui ingerisoomlaste rahvusnimekirjas on umbes 3000 inimest, siis eestirootslaste nimekirjas on neid vaid 500 ümber, mistõttu meile eraldatav toetus on sattunud küsimärgi alla. Kuna Kultuuriministeerium „sortis välja“ mitmed inimesed, kes olid sündinud Eestis ja elavad Rootsis ning polnud Eesti kodakondsust aktiveerinud, olime möödunud aastal sunnitud rahvusnimekirjast eemaldama 67 inimest. Arutelu näitas, et eestirootsi juurtega isikute huvi suurendamiseks enda rahvusnimekirja kandmisel on tarvis üpis suuri jõupingutusi. Üks töenäoliselt päris suur grupp on Eestis elavad eestirootslaste järeltulijad. Neil on juba Eesti kodakondus, kuid neid tuleb julgustada ennast nimekirja registeerima. Kuidas, selle üle arutatigi. Ühe ettepanekuna kõlas üleskutse, et kõik, kel on teadaolevalt Eestis elavaid sugulasi, tutvustaks neile Kultuuriomavalitsuse tegevust ja annaks neile mõista, et me vajame

Viimane koosolek

Foto: Toivo Tomingas

nende toetust rahvusnimekirja registreerumise näol.

Üks ettepanek oli ka see, et peame ka ise mõtlema, miks rahvusnimekirjaga ühineda. Eriti Rootsis on sageli küsitud, miks tuleb Eesti pass välja võtta või oma kodakondus aktiveerida. Pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga ei ole ju passi enam tarvis. Seetõttu on tähtis põhjendada, miks on passi hankimine, kodakonduse aktiveerimine ja rahvusnimekirja registreerumine oluline. Me soovime, et eestirootslaste kultuuripärand elaks Eestis edasi, me soovime, et eestirootslased jäaksid tulevaste põlvkondade mällu, mistõttu need sammud on äärmiselt tähtsad. Rahvusnimekirja kantud eestirootslaste arvu drastilisel vähenemisel tekib oht, et eestirootslasi ja nende sõjaeelset kultuuri alal hoidev Kultuuriomavalitsus kaob ning eestirootslaste pärand häübub.

Sügisel on taas valimised. Kutsume üles kõiki häaleõiguslikke inimesi oma valimisõigust kasutama. Kui valima tulnute arv jäab liiga väikeseks, kuulutatakse

valimised kehtetuks ja Kultuuriomavalitsuse tegevus tuleb vähemalt kolmeks aastaks lõpetada.

Niisiis – kasutage oma häält ja tulge kindlasti valima!

Koosoleku lõpus tänas Ülo Kalm kõiki liikmeid käesoleva tegevusperioodi eest ja soovis enamikku neist ka järgmisel perioodil näha!

*Estlandssvenskarnas
Kulturförvaltning önskar
er alla en riktigt skön
sommar!*

*Eestirootslaste
Kultuuriomavalitsus
soovib kõigile kaunist
suve!*

Aibolands museum är i goda händer

Ülo Kalm

Samfundet för Estlandssvensk Kultur satte redan i slutet av 1980-talet upp målet att uppföra ett eget museum. Som Aibolands museums födelsedag räknar vi den 27 december 1992. Under de första åren verkade museet under Läänemaas länsstyrelse och sedan som statligt museum under Kulturministeriet.

Estlandssvenskarna har alltid drömt om och velat bli fullvärdiga ägare till museet och bilda en stiftelse i Aibolands museums namn.

2013 när den nya museilagen trädde i kraft fattade Kulturministeriet beslutet att omdana museinätverket. I slutet av det här året kommer det att ha gått så långt med reformen, att ett statligt museum finns kvar – Eesti Rahva Muuseum. Sedan reformen påbörjades har det förts diskussioner om framtiden för Aibolands museum. Från museets sida har jag uttryckt vår bestämda önskan att efter reformen fortsätta som ett självständigt museum.

Eftersom museet är litet var det svåraste för Kulturministeriet att förklara för Finansministeriet att även ett litet museum kan vara livskraftigt och utvecklas.

Kulturministeriets förre generalsekreterare Paavo Nõgene besökte Hapsal för tre år sedan. När han och Hapsals borgmästare Urmas Suklese diskuterade museets framtid, sade borgmästaren att han skulle kunna undersöka möjligheten att bilda en självständig

stiftelse i Aibolands museums namn. Generalsekreterarens positiva hållning och att han ville veta mer om estlandssvenskarnas bidrag med ekonomiskt stöd till museet ingav förhoppningen att ingenting är omöjligt. Jag gjorde fort en översikt över privatpersoners donationer och fondstöd, och den visar klart hur viktigt de stödjande anser att museet är. Det tacknämligt stora ekonomiska stöd som getts under många år blev ett argument att räkna med för att Finansministeriet skulle godkänna att museet blev statligt och för att en stiftelse bildades.

Den 28 januari i år bildade Hapsal och Läänemaa museers stiftelse genom överenskommelse mellan

grundarna Kulturministeriet och Hapsals stad den självständiga stiftelsen Aibolands museum, med ett råd bestående av de tre ledamöterna Mirjam Rääbis från kulturministeriet, Liina Pöld från Hapsals stad och Leif Strömfelt som representant för estlandssvenskarna. Aibolands museum fortsätter med professionella krafter hängivna sitt

arbete. För egen del fortsätter jag som museichef och lovar att göra mitt bästa som sådan.

Vi har stora utmaningar! Att i Hapsal bygga ett vetenskapscenterum på Aibolands museum och en hamn. Att bygga om Korsgården på Runö till museum och att bygga ut ett besökscenter.

Det åligger oss att bevara det unika estlandssvenska kulturarvet och göra det känt för allmänheten!

Den stiftelse som grundats beaktar estlandssvenskarnas, statens och det lokala självstyrets intressen.

Tillsammans, som jämlika partner, kan vi göra en insats för utvecklingen av Aibolands museums och bevarandet av det estlandssvenska kulturarvet.

Vi är mycket tacksamma för stödet från alla goda museivänner. Vi alla vet att det ligger stor styrka i förenade krafter. En ny början står inför oss och vi har ett klart mål inför våra ögon. Vi ber om fortsatt stöd och råd till museet. De kan förverkligas tack vare en donation från dig. Varje form av stöd, litet som stort, bidrar till museets utveckling!

Med en önskan om att vi må verka med framgång och kraft!

Bild: Den nya stiftelsens ledamöter. Från vänster Leif Strömfelt, Ülo Kalm, Mirjam Rääbis och Liina Pöld
Foto: Ingegerd Lindström

Rannarootsi Muuseum on heades kätes

Ülo Kalm

Eestirootslaste Kultuuri Selts seadis juba 1980-te aastate lõpus üheks eesmärgiks oma muuseumi rajamise. Rannarootsi Muuseumi sünnipäevaks loeme 27. detsembril 1992. Esimesed aastad tegutses muuseum Lääne Maavalitsuse al-luvuses ja edasi riigimuuseumina Kultuuriministeeriumi haldusalas.

Eestirootslaste unistus ja soov on alati olnud saada muuseumi täieõiguslikeks omanikeks ning asutada sihtasutus Rannarootsi Muuseum.

2013. aastal uue muuseumiseaduse jõustumisega otsustas Kultuuriministeerium reformida muuseumide võrgustikku. Käesoleva aasta lõpuks jõutakse reformiga nii kaugele, et jäab üks riigimuuseum – Eesti Rahva Muuseum. Reformi algusest on kestnud arutelud Rannarootsi Muuseumi võimalikust tulevikust. Muuseumi poolt olen väljendanud meie kindlat soovi jätkata peale reformimist iseseisva muuseumina.

Muuseumi väiksusest tulenevalt oli Kultuuriministeeriumil kõige keerulisem Rahandusministeeriumile selgitada, et ka väike muuseum võib olla elujõuline ja arenev.

Kultuuriministeeriumi endine kantsler Paavo Nõgene külastas Haapsalu 3 aastat tagasi. Kantsleri ja Haapsalu linnapea Urmas Sullega muuseumi tuleviku üle arutades tegi linnapea ettepaneku kantslerile omalt poolt uurida võimalust asutada eraldiseisev sihtasutus

*Rannarootsi muuseum
Foto: Ingegerd Lindström*

Rannarootsi Muuseum. Kantsleri positiivne hoiak ja täiendava informatsiooni soov eestirootslaste poolse panuse nende rahaliste toetuste kohta muuseumile andis lootust, et miski pole võimatu. Kiiresti kogusin kokku ülevaate eraisikute annetuste ja fondide toetussummadest, mis selgelt näitab kui väga oluliseks toetajad muuseumi peavad. Tänuväärselt suur rahaline toetus paljude aastate jooksul sai arvestatavaks argumentiks Rahandusministeeriumile, lubada riigimuuseum reformida ja asutada sihtasutus.

Tänavu 28. jaanuaril asutas Sihtasutus Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid oma asutajate Kultuuriministeeriumi ja Haapsalu linna nõusolekul iseseisva Sihtasutuse Rannarootsi Muuseum, nõukogu kinnitati kolme liikmeline. Kultuuriministeeriumi esindaja Mirjam Rääbis, Haapsalu linna esindaja Liina Pöld ja eestirootsaste esindaja Leif Strömfelt. Rannarootsi Muuseum jätkab oma pühendumud professionaalsete töötajatega. Omalt poolt jätkan ja luban anda parima muuseumi juhina.

Meil on suured väljakutsed! Haapsalus Rannarootsi Muuseumi teaduskeskuse ja sadama ehitus. Ruhnus Korsi talu restaureerimine muuseumiks ja külastuskeskuse väljaehitamine.

Ainulaadne rannarootsi kultuuripärand on meie hoida ja avalikku sele tutvustada!

Asutatud sihtasutuses on esindatud eestirootslaste, riigi ja kohaliku omavalitsuse huvid.

Üheskoos, võrdsete partneritega, suudame anda Rannarootsi Muuseumi arengule ja rannarootsi kultuuripärandi sälimisele väärilise panuse.

Oleme väga tänulikud kõigile headele muuseumisõpradele toetuse eest. Me kõik teame, et ühen-datud jõududes on suur vägi. Käes on uus algus ja silme ees meil selge siht. Palume muuseumi jätkuvalt toetada väärilise nõuannetega, mida aitab ellu viia Sinu helde annetus. Iga toetus, olgu ta väike või suur, aitab kaasa muuseumi arengule!

Edu ja jõudu meile!

Ny vepa om estlandssvenskarna

Peter Nylander

Den 20 meter långa Aibotapeten från 2002 finns på Aibolands museum i Hapsal. Nu skall den kompletteras med två nya broderade vepor men från olika perspektiv. Det handlar om hur estlandssvenskarnas liv blev för dem som kom till Sverige och de som stannade i Estland. Veporna blir 580 cm lång och 50 centimeter bred. I Sverige är ännu inte alla bilder bestämda men arbetet med broderandet pågår för fullt för de illustrationer som är klara. I Estland är det också full fart hos torsdagstanterna på Aibolands museum.

Det är Merike Wulff som tagit initiativet till veporna. Hon var precis nyfödd när hon kom till Sverige från Estland och har inget estlandssvensk i sig men kände ändå starkt att Aibotapeten behövde en fortsättning.

Flykt, fritid och frihet

I Sverige är tisdagarna framöver vigda till detta arbete som sker i SOV:s lokaler i Estniska huset på Wallingatan i Stockholm. När Kustbon gör en visit den 15 januari pågår arbetet för fullt. Sex damer broderar i olika ändar av vepan. Innan arbetet kom igång har det varit en lång process om

Edvin Vesterby kontrollerar bilden på sig själv på tapeten Foto: Mattias Reinholdson

vad som skall gestaltas. Och allt är inte klart men här kommer i varje fall en beskrivning av de fält som är klara. Första bilden är en liten båt med flyktingar som lägger ut från någon strand i Estlands svenska bygder. Den andra bilden visar flyktfartyget Juhani som med sina nio turer fraktade cirka 3 000 personer från Estland till Sverige. En tredje bild visar Sigurd Curman som bevakar embarkeringen och som ropar till en kvinna att se upp för trossen så att hon inte ramlar. Vi har sedan en bild på flyktingförläggningen Doverstorp i Östergötland med alla baracker. Efter det följer bilder på arbete av olika slag men här finns ännu inga bilder.

Alla illustrationer har samma konstnär som den stora Aibotapeten; Jorma Friberg, kurator på Aibolands museum med båtar som specialitet. Nästa bild. Fritiden skall beskrivas, till exempel brottning och en kvinnlig löpare som vann flera priser. Sen är det oklart igen. Bilderna därefter visar logotyper för olika estlandssvenska föreningar som blommade upp i början av 1990-talet. När Estland blev fritt och lättbesökt har givetvis estlandsfärjan en central betydelse. På denna sista illustration är det två

färjor som kör åt båda hållen för att visa att man frekvent åker åt båda hållen, såväl boende i Estland som i Sverige.

Vi planerar för ett texthäfte som komplement till bilderna, säger Maria Gilbert som är med och arrangerar arbetet.

Ett års arbete kvar

Det är dock mycket arbete kvar med vepan och planen är att det kan ta ett bra tag, minst ett år räknar man med. Det motsvarande arbetet som görs av torsdagstanterna beräknas vara klart till ett 75-årsjubileum som firas i september på Aibolands museum.

Ett eget högst privat önskemål är att illustrera de brev och paket som skickades mellan länderna när trycket efter Stalins död lättade. Hur kontakten mellan de som blev kvar och de som flydde försiktigt återupptäcktes. Det fanns ju också flera exempel på hur släktingar får besöka Sverige och estlandssvenskar kan börja besöka Estland på 1970-talet. Redan nu finns planer på att få med något om när de första estlandssvenskarna åter får se sina hembygder.

Uus rannarootslaste teemaline vaip

Peter Nylander

Haapsalus Rannarootsi muuseumis asub 2002. aastast pärinev 20 meetri pikkune Rannavaip. Nüüd täineb see kahe uue tikitutu väibaga, mis lähtuvad aga teistest vaatenurkatest. Neil kirjeldatakse Rootsit saabunud ja Eestisse jäänud eestirootslaste elu. Vaipade pikkus on 580 ja laius 50 sentimeetrit. Rootsis ei ole kõiki pilte veel välja valitud, kuid töö olema soolevate illustratsioonide tikkimise kallal juba käib.

Täies hoos on ka Rannarootsi Muuseumi neljapäevamemmed.

Vaipade loomise algatas Merike Wulff. Eestist Rootsit saabudes oli ta just sündinud ja eestirootslusest temas ei ole, kuid ta tundis siiski, et Rannavaip vajab täiendust.

Põgenemine, vaba aeg ja vabadus

Rootsis on järgmised teisipäevad pühendatud Stockholmi Eesti Majas SOV ruumides toimuvalle tööle. Kui ajakiri „Kustbon“ 15. jaanuaril neid külastab, ollakse täies hoos. Kuus naist tikivad erinevaid vaiba otsi. Enne töö alustamist arutati kaua, mida piltidel kujutada. Ja kõik on veel lahtine. Allpool kirjeldame, milles seni on selgusele jõutud. Esimesel pildil kujutatakse kusagilt eestirootslaste rannalt lahkuvat väkest põgenikepaati.

Teisel pildil näeme põgenikelaeva „Juhan“, mis toimetas üheksa reisi jooksul Eestist Rootsit umbes 3000 inimest. Kolmandal pildil on Sigurd Curman, kes jälgib

mõlemas suunas sõitvat laeva, mis sümboliseerib tihedat liiklust Eesti ja Rootsit vahel.

Kavandame piltidele täienduseks tekstivihikut, ütleb tööd korraldav Maria Gilbert.

Aasta veel

Vaibaga on veel tükki tööd ja kava järgi võib see võtta oma aja. Arvestatakse vähemalt aastaga. Neljapäevamemmed töö peaks valima septembris ühe Rannarootsi muuseumis tähistatava 75 aasta juubeli ajaks.

Üks ülimalt eraloomuline soov on kujutada vaibal kirju ja pakke, mis liikusid Eesti ja Rootsit vahel ajal, kui olud Stalini surma järel liberaliseerusid, ning ettevaatlakku kontaktide taastumist mahajäävute ja põgenenute vahel. On ju mitmeid näiteid sellest, kuidas 1970. aastatel võivad sugulased sõita Rootsit ja eestirootslased külastada Eestit. Juba praegu on kavas lisada vaibale ka midagi ajast, kui esimesed rannarootslased saavad taas oma kodukanti näha.

laevale minekut ja hüüab ühele naisterahvale, et too hoiduks trossi eest ega kukuks. Ja siis on meil pilt Östergötlandis asuvast Doverstorpi põgenikelaagrast koos kõigi sealsete barakkidega. Sellele järgnevad mitmesuguseid tööelu kujutavad pildid, mida praegu veel ei ole.

Kõigi illustratsioonide kunstnik on sama, kes suurel Rannavaibal – Rannarootsi Muuseumi kuraator Jorma Friberg, kelle erialaks on paadid. Järgmine pilt. Kirjeldatakse vaba aega, näiteks maadlust ja üht naisjooksjat, kes võitis mitmeid auhindu. Edasi on jälle kõik lahtine. Järgmistel piltidel kujutatakse 1990. aastate alguses õitsele puhkenud eestirootslaste ühingute logosid. Kui Eesti sai vabaks ja muutus kergesti külastatavaks, tõusis kesksele kohale mõistagi Eesti laev. Viimasel illustratsioonil näemegi kaht

Foto: Birgit Jonsson

Alslå på Odensholm

Valter Erkas berättar på en inspelning som gjordes 1986-87. Nedskrivet av Saga Adolfsson

Jag ska tala lite om att slå alfågel på Odensholm. Det var en gammal tradition på Holmen. Om det sen var nödvändigt på den tiden när vi växte upp kan man ju fråga sig. Det var förbjudet egentligen, i äldre tider kunde nog folket på ön vara i behov av det, för man hade inte så mycket att välja på för att försörja sig. Man tog rätt på kött och dun och allt på fågeln.

Jag ska tala om den här kalla vintern 1940. Det var olika vintrar och det (in)träffade kanske bara en vinter på tio eller så som det kunde bli al-slå och även sälviske. Jag kommer ihåg en sak som våra äldsta berättade att min farfars far hade sagt: att man hade haft fram stängerna – man hade en kom al-stänger, de hängde utanpå logen under taket. Han hade sagt att vid Tomas, så hade de haft ner al-stängerna och skulle gå ut på Krokatstain-sidan för att slå alfågel, men isen började gå och de måste komma iland igen. Tomas måste betyda Tomasdagen strax före jul, så man kan ju fråga sig vad det var för slags vintrar egentligen, sådana vintrar då isen lägger sig före jul har inte vi sett, isen ute till havs lägger sig inte så fort.

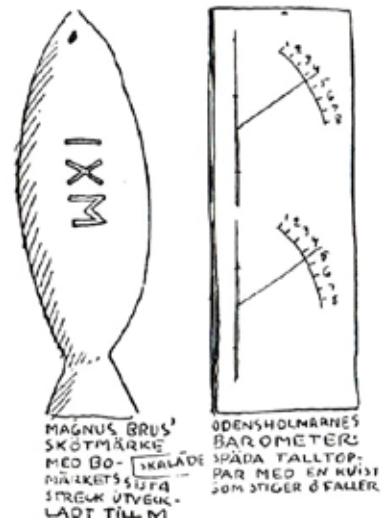
Men vintern 1940 var det väldigt kallt och hela Östersjön frös ihop. Fåglarna har svårt att hitta vatten och för att slå alfågel sågar man upp lagom stora hål som alstängerna räcker över. Det hade varit kallt på natten, luften stod alldelers stilla. Vi var på västra sidan

*Alfåglar
Foto: Lotta Odmar*

av Odensholm. Männena hade delat upp sig i två grupper, den ena gick då utåt fyren och den andra neråt hamnen till. Jag var med dem som gick mot fyren. Vi såg massor med alfåglar som flög på morgonen och sökte efter vatten. Vi satte igång att såga, sågade upp ett hål stort som ett stugugolv och lite till och så byggde vi ett skydd av is som skruvats och packats ihop. När det var färdigt lade vi oss ner bakom skyddet för att vänta. Vi hade inte mer än kommit ner bakom skyddet, så kom den ena svärmen alfågel efter den andra och lade sig i vattnet. Med en gång sa Johannes, från vår gård, ”pojkar, nu får vi gå, vi orkar inte med dem annars”. Det var på västra sidan utanför Rukona, vi gick dit och väntade. Alfågeln är nämligen sådan att om en dyker ner och söker mat så dyker hela flocken, det blir bara någon enstaka som vaktar uppe. När den största delen av flocken hade gått under vattnet, då sprang vi dit. När de sedan kom upp igen för att hämta luft var vi där och klara med stängerna. Oj, oj, oj det var så mycket fågelhuvuden att stången hade svårt att gå fram över alla huvuden. Vi gick efter en släde och så kördes fåglarna hem så småningom. Vi fick ju mycket

från alfågeln, kött och fjädrar, dunkuddar och dynor. Till och med från bröstbenet gjorde man ”spritbockar” (hoppbockar) till barnen, det var en sorts snodd med träpinne i som gjorde att den hoppade till.

*Odensholmsbornas skötmärke och barometer, tecknat av Albert Engström
Bilden från hans bok ”Mitt liv och leverne”*

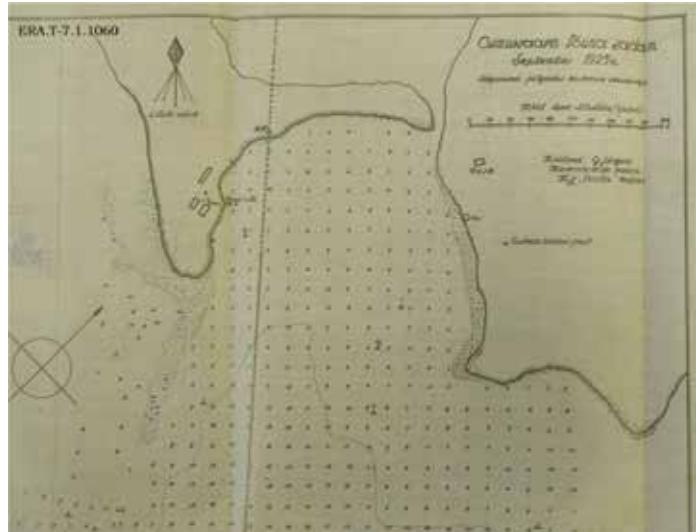
Aulipüük Osmussaarel

*Valter Erkase jutustus 1986.–
1987. aastal tehtud salvestusel.
Üles tähendanud Saga Adolfs-
son.*

Räägin veidi aulipüügist Osmussaarel. See oli vana Osmussaare tava. Iseasi, kas seda ajal, kui me üles kasvasime, ka tarvis oli. See oli tegelikult keelatud, kuid vanematel aegadel võis saare elanikel aulipüügist siiski kasu olla, sest ega enda elatamiseks palju valida ei olnud. Linnust saadi liha ja sulgi ja kõike muud.

Räägin nüüd 1940. aasta külmast talvest. Talvi oli erinevaid ja selliseid, kus oleks saanud aule või hülgeid püüda, oli vast üks kümne aasta kohta. Mulle meenub üks asi, mida meie kõige vanemad rääkisid, et vanavanaisa olla öelnud: et kepid toodi välja – olid erilised aulikepid, need rippusid rehe all. Ta oli öelnud, et Tooma ajal võtnud nad aulikepid alla ja läinud Krokatstaini küljele aule püüdma, kuid jäähakkas liikuma ja nad pidid maale tagasi tulema. „Tooma ajal” peaks tähendama Toomapäeva kohe enne jõule, nii et võib ju imestada, mis talved need sellised olid, sest selliseid talvi, kus jäää tekib enne jõule, me näinud ei olnud, merele jääd nii ruttu ei teki.

Kuid 1940. aasta talv oli hirmus külm ja kogu Läänemerri külmus kinni. Lindudel on raske vett leida ja aulide püüdmiseks saeti parajalt suured augud, millest aulipüüdmiskepid üle ulatusid. Öö oli olnud külm, õhk seisis täiesti paigal. Olime Osmussaare

Storhamne 1925

lääneküljel. Mehed olid jagunenud kahte rühma, üks liikus majaka ja teine alla sadama poole. Mina olin nendega, kes läksid majaka juurde. Nägime hulganisti aule, kes otsisid hommikul vaba vett. Asusime saagima, saagisime suure augu, mis oli tarepöranda surune ja suuremgi veel, ja ehitasime kokkupakitud jäast kaitsevalli. Kui see oli valmis, asusime valli taha ootama. Olime vaevalt selle taha jõudnud, kui saabus üks auliparv teise järel ja laskus vette. Johannes meie talust ütles otsekohe: „läheme nüüd, poissid, muidu meie joud neist üle ei käi!”. See oli lääneküljel Rukona all, läksime sinna ja ootasime. Aul on nimelt selline lind, et kui üks sukeldub ja süüa otsib, sukeldub kogu parv, vaid mõni üksik jäab üles valvama. Kui suurem osa parvest oli vee alla kadunud, jooksime kohale. Ja kui nad siis üles õhku hingama tulid, olime me keppidega valmis. Oi-oi, linnupäid oli nii palju, et kepp kõikide peadeni ei ulatunudki. Läksime ree järele ja nii veeti linnud aegamööda kodu.

Me saime ju aulidest palju – liha ja sulgi, sulg- ja muidu patju. Rinnaluust tehti lastele koguni sprittbock’e – midagi paelataolist, mille sees oli hüppav puupulk.

IXI	BRUS
XII	GREJS
X	NIBONDAS
††	MARKS
XΛ	ERKAS
W	NIGÅRDS
XIX	STAVAS
OPENSHOLMS 7 FAMILJERS NAMN OCH DERAS BOMÄRKEN	

Osmussaarlaste peremärgid.
Joonistanud Albert Engström,
"Mitt liv och leverne"

Erki Meister har skrivit ett verk av estlandssvensk musik

Kaire Reiljan

kaire@le.ee

I februari uppfördes i Svenska S:t Mikaelskyrkan i Tallinn och vid Hapsals borgmästares och fullmäktigeordförandes mottagning Erki Meisters nya verk Gyllene Strand som grundar sig på estlandssvensk musik.

Dirigenten, kompositören och målaren Erki Meister, som i fjol flyttade tillbaka till sin födelsestad Hapsal, säger att han inspirerats av estlandssvenska folkvisor. Inspirationen till titeln kommer dock från nucköprästen Sven Danells bok *Guldstrand*.

"Det är en idé jag haft länge", säger Meister om hur han kom in på estlandssvensk folkmusik. Gyllene Strand är en fortsättning på oratoriet Stjärnbruden, som skrevs för två år sedan med utgångspunkt i folkvisor från norra Estland. Då använde Meister främst texter insamlade och sammanställda av Jakob Hurt. "Det här är en logisk fortsättning med samma instrumentala sammansättning och framförandeform", tillägger Meister.

Även flytten till Hapsal har enligt Meister spelat roll. "Därför var ämnet ännu mer fängslande", säger han. Kompositören tillägger att det ju är i Hapsal som Aabolands museum ligger och att Hapsal också har utnämnts till estlandssvenskarnas huvudstad.

De estlandssvenska folkvisor som används i Gyllene Strand kommer från kompositören Cyrilus Kreeks samlingar av estlands-

svenskars sångarv på Estlands teater- och musikmuseum.

De framförs på både estniska och estlandssvenska. "En del sånger är översatta, medan andra redan i original fanns på två språk", förklarar Meister.

Genom att fördjupa sig i det estlandssvenska sångarvet har Meister gjort flera egna upptäckter. "Jag tycker till exempel att det är spänande att språket hos svenskarna här var så olik rikssvenskan att de i Sverige inte förstod människorna här", säger han.

Enligt Meister är det mycket få som i dag talar estlandssvenska dialekter. Musikerna har fått hjälp med att förstå sångerna av Sofia Joons, som även har forskat om estlandssvenska folkvisor och spelat in två skivor med sådana.

I slutet av 1800-talet gick en stor del av estlandssvenskarnas världsliga sångarv förlorat genom påverkan från svenska missionärer. "Ja, de har relativt få världsliga sånger, för världslig sång ansågs syndig", säger Meister.

Han tillägger, att han ändå främst har plockat ut just de världsliga sångerna för Gyllene Strand. "Alltsammans ger en bild av förhållandena i Svensk-Estland. Där finns det sånger om bröllop och arbete, och även skämtsånger", säger han.

Enligt Meister skiljer sig estlandssvenskarnas folkmusik från esternas. "Den här musiken är underbart vacker – det finns många vackra melodier och melodiska ornamenteringar. De inbjuder helt enkelt till att användas", säger han. Meister har anpassat folksångerna till nutida form.

Det timslånga verket framfördes av kammarorkester och en vokalensemble under ledning av Hirvo Surva. Meister säger att det var en projektorkester med musiker som är kända inom sina egna områden men som kommer från olika sammanslutningar. För sånginslagen stod ensemblen *Minus Seitse*.

Erki Meister kirjutas teose rannarootslaste muusikast

Kaire Reiljan

kaire@le.ee

Veebruaris kõlas Tallinnas Roots-Mihkli kirikus ja Haapsalus linna-pea ja volikogu esimehe vastuvõtul Erki Meistri uus rannarootslaste muusika ainetel teos „Kullane rand”.

Lainud aastal sünnilinna Haapsallu tagasi kolinud dirigent, helilooja ja maalikunstnik Erki Meister ütles, et ammutas inspiratsiooni rannarootsi rahvaviisidest. Pealkiri on aga inspireeritud Noarootsis pastori ametit pidanud Sven Danelli raamatust „Kuldranake”.

„See on mul ammune mõte,” rääkis Meister sellest, kuidas ta eestirootslaste rahvamuusikani jõudis. „Kullane rand” on jätkuks kaks aastat tagasi Lõuna-Eesti rahvavii-side põhjal kirjutatud oratooriumile „Tähemörsja”. Toona kasutas Meister peamiselt Jakob Hurda poolt kogutud ja kokku kirjutatud tekste. „See on nüüd loogiline jätk – sama pilli- ja esituskoosseisuga,” lisas ta.

Oma osa mängis Meistri sõnul ka Haapsallu kolinine. „Seda enam see teema mind köitis,” tunnistas ta. Helilooja lisas, et Haapsalus asub ju Rannarootsi muuseum ning Haapsalus on kutsutud ka rannarootslaste pealinnaks.

„Kullases rannas” kasutatud eestirootsi rahvaviisid pärinevad teatri- ja muusikamuuseumist eestirootslaste laulupärandit kogunud helilooja Cyrilus Kreegi kogust.

Esitatakse neid nii eesti kui ka eestirootsi keeles. „Mõned lau-

Erki Meister

Foto: Eesti Muusika Infokeskus

lud on tõlgitud, mõned olid juba originaalis kahes keeles,” selgitas Meister.

Eestirootsi laulupärandisse süvenedes on Meister teinud enda jaoks mitmeid avastusi. „Minu jaoks oli põnev näiteks see, et siinsete rootslaste keel erines riigirootsi keest nii palju, et viimased ei saanud siinsetest aru,” rääkis ta.

Meistri sõnul on rannarootsi murrete kõnelejaid praeguseks väga vähe. Laulude mõistmisel aitas muusikuid Sofia Joons, kes on samuti eestirootslaste rahvaviise uurinud ja neist kaks plati salvestanud.

19. sajandi lõpus läks Roots-misionäride mõjul suur osa eestirootslaste ilmalikust laulupärandist kaduma. „Neil on, jah, suhteliselt vähe ilmalikke laule, sest ilmalikku laulmist loeti patuks,” rääkis Meister.

Ta lisas, et siiski on ta „Kullase ranna” tarvis välja noppinud peamiselt just ilmalikud laulud. „Kogu

tervik on olustikupilt rannarootsist. Seal on laule pulmadest ja tööl käimisest, ka naljalaule,” rääkis ta.

Meistri sõnul erineb rannarootslaste rahvamuusika eestlaste omast. „See muusika on imeilus – seal on palju kauneid meloodiaid ja meloodilisi kaunistusi. See lausa kutsub ennast kasutama,” ütles ta. Meister on pannud rahvalaulude meloodiad tänapäevasesse vormi.

Tunnipikkuse teose kandsid ette kammerorkester ja vokaalansambel Hirvo Surva juhatuse. Meister ütles, et tegemist on projektorkestriga, kus mängivad koos omal alal tuntud muusikud eri kollektividest. Vokaali osa on ansambl „Miinus Seitse” õlgadel.

Fredric Joachim Ekman

och hans bok "Beskrifning om Runö i Liffland"

Epp Ehasalu
Kaarel Lauk

Fredric Joachim Ekman föddes den 12 september 1798 i Nystad, Finland, som son till Nystads borgmästare. Efter teologistudier vid Åbo Akademi och vidare studier vid Konstakademien i Stockholm arbetade han som lärare och pedagog på många olika ställen. Han prästvigdes 1838. Året 1840 tjänstgjorde han som komminister i Esbo och åren 1841–1842 som kyrkoherde på Runö.

Vid sidan av arbetet som präst på Runö skrev han under de två åren ett manuskript med titeln *"Beskrifning om Runö i Liffland"*. Manuskriptet gav han ut som bok år 1847 i Tavastehus. Det är intressant att notera att redan 1846 kom Ekmans beskrivning av Runö ut som följetong i den då viktiga staden Borgås tidning Borgå Tidning. Artikelseriens namn var *"Runö. En socialistisk-kommunistisk östat under Rysslands spira."*

I sin bok ger Ekman en grundlig översikt över öns läge, natur och andra ämnen, däribland öbefolningens hälsotillstånd. Han berättar om husen i byn, om tillståndet hos kyrkan, pastoratet och fyren, om människorna, deras sedvänjor i vardag och fest, om jordbruks- och fisket. Han beskriver folkdräkter, barnens lekar, till och med öbornas lynne.

I bokens sista två kapitel ger Ekman, baserat på kyrkböckerna, en översikt över öns tidigare kyrkoherdar och på hela 83 sidor återberättar han väsentliga händelser,

jämte födelse- och dödssaldon, år för år från 1683 och framåt.

Boken, som består av 325 sidor, slutar med 10 onumrerade sidor. Där finner man en förteckning över namngivna beställare av boken, uppställd per stad och i många fall med yrkesbenämning angiven – troligen de, med vars hjälp boken kunde tryckas. Exempelvis har 34 böcker beställts från Borgå, 42 från Helsingfors, 90 från Viborg, 77 från tryckorten Tavastehus. Oss intresserar förstås beställningar från Estland och Livland. Via Reval har 16 böcker beställts: Aejmelaeus, Nils, kyrkoherde i Reval, har beställt 4 böcker; Böningh, von G. Fr. 3; Danielsson, Er. William, kyrkoherde i Harju-Jaani har beställt 1 bok, Helenius, Carl, kyrkoherde i Kadrina 5 böcker; Nordgren, W. A., kyrkoherde på Ormsö 3 böcker. Från Riga har 15 böcker beställts:

Afzelius, Er. And., professor, har beställt 5 böcker; Brackel, von, kollegieråd och riddare, 1; Busch, C. H., köpman tillhörande 1:a gillet 1; Busch, Alex., handelsbokförare 1; Hernmarck, G. D., köpman tillhörande 1:a gillet 1; Mellenius, pianofa-

brikant 1; Nopiersky, kollegieråd och riddare 1; Sengbusch, von, Wilh., Sveriges och Norges konsul 1; Sengbusch, von, A. C., köpman tillhörande 1:a gillet 1; Wallqvist, fabrikant 1; Westberg, borgmästare och riddare 1 bok.

Ett nytryck av Ekmans bok, under redaktion av Marianne Blomqvist och kompletterad med fotografier, gavs ut i Helsingfors 2003. Boken är på 164 sidor och utgör band nr 166 i serien *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner*.

Ekmans bok om Runö har genom tiderna varit en oersättlig källa, som alla senare författare har använt: Russwurm, Klein och andra. Det återstår bara att hoppas att denna intressanta bok till slut måtte nå även Estlands läsare.

Fredric Joachim Ekman

ja tema raamat „Beskrifning om Runö i Liffland“

Epp Ehasalu
Kaarel Lauk

Fredric Joachim Ekman sündis 12. septembril 1798. aastal Uusikaupunki linnas Soomes. Tema isa oli Uusikaupunki bürgermeister. Õppis Turu Akadeemias usuteadust ja Stockholmi Kunstiakadeemias. Töötas mitmes kohas õppetöö ja pedagoogina. Ordineeriti vaimulikuks 1838. aastal. Oli aastal 1840 Espoos abiõpetaja ja aastail 1841–1842 Ruhnu koguduse õpetaja ametis.

Ruhnu vaimuliku töö kõrvalt kirjutas kahe aasta jooksul käsiskirja pealkirjaga "Beskrifning om Runö i Liffland. – Kirjeldus Ruhnust Liivimaal.". Käsiskirja andis ta raamatuna välja 1847. aastal Hämeenlinnas. Huvitav on märkida, et juba 1846. aastal ilmus tol ajal tähtsas linnas Porvoos ajahehes "Borgå Tidning" järjejutuna Ekmani kirjeldus Ruhnu saarest. Artiklitesarja nimi oli "Runö. En socialistiskt-kommunistisk östat under Rysslands spira. – Ruhnu. Sotsialistlik-kommunistlik saare-riik Vene valitsuse all."

Oma raamatus annab Ekman põhjaliku ülevaate saare asukohast, looduslikest ning muudest oludest, sh saareelanike tervislikust seisundist. Juttu tehakse küla ehitistest, kiriku, pastoraadi ja tuletorni olukorrast, inimestest, nende argija peotavadest, põllumajandusest ning kalapügist. Kirjeldatakse rahvariideid, laste mänge, saareelanike iseloomugi.

Raamatu viimases peatükkis teeb Ekman kirikuraamatute põhjal ülevaate eelnevatest koguduse õpetajatest ning tervelt 83 lehel kirjeldab koguduse

märkimisväärsemaid sündmusi koos sündide ja surmade saldoga, aastate kaupa alates 1683. aastast.

Raamat, milles on kokku 325 lehekülge, lõpeb aga 10 nummerdamata leheküljega. Seal on toodud linnade kaupa nimeliselt ja paljudel ka ametinimetusega raamatu telli-

jad, tänu kellele raamatu trükkimine arvatas teoks on saanud. Nii on näiteks Porvoost tellitud 34 raamatut, Helsingist 42, Viiburist 90, trükikohast Hämeenlinnast 77 raamatut. Meile pakuvad huvi muidugi Eesti- ja Liivimaalt tehtud tellimused.

Tallinna kaudu on raamatuid tellitud 16: Ajemelaeus, Nils, koguduse õpetaja Tallinnas, on tellinud 4 raamatut; Böningh, von G. Fr. 3; Danielsson, Er. William, Harju-Jaani koguduse õpetaja 1, Helenius, Carl, Kadrina koguduse õpetaja 5; Nordgren, W. A., Vormsi koguduse õpetaja 3 raamatut. Riiaast on raamatuid tellitud 15: Afzelius,

Er. And., professor, on tellinud 5 raamatut; Brackel, von, kollegiuminõunik ja rüütel 1; Busch, C. H., I gildi kaupmees 1; Busch, Alex., kaubandusraamatupidaja 1; Hernmarck, G. D., I gildi kaupmees 1; Mellenius, klaverivabrikant 1; Nopiersky, kollegiuminõunik ja rüütel 1; Sengbusch, von, Wilh., Roots ja Norra konsul 1; Sengbusch, von, A. C., I gildi kaupmees 1; Wallqvist, vabrikant 1; Westberg, bürgermeister ja rüütel 1 raamatu.

Ekmani raamatust on 2003. aastal Helsingis välja antud ka Marianne Blomqvisti poolt toimetatud ja fotodega täiendatud kordustrükk. Raamat on 164-leheküljeline, 166. köide sarjast *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner*.

Ekmani raamat Ruhnu saarest on olnud läbi aegade asendamatu allikas, mida on kasutanud kõik hilisemad autorid: Russwurm, Klein jt. Jääb ainult soovida, et see tore raamat lõpuks ka Eesti lugejani jõuaks.

In memoriam

Konstnären Katarina Norling lämnade det jordiska i Reval på påsklördagen den 20 april efter en kort tids sjukdom.

För det estlandssvenska sambandet var Katarina mest känd för sitt engagemang i den estländska språkboverksamheten som syftar till att gjuta nytt liv i det svenska språket bland mindre barn med estlandssvenska rötter eller anknytning till den skandinaviska kultursfären.

Hon tog sig an uppdraget med enastående entusiasm och ömmade för de barnfamiljer som deltog i hennes konstklubb i Hapsal och Reval. Den estlandssvenska kulturens och det svenska språkets fortlevnad i Estland var en hjärtefråga för henne.

Med konsten som nyckel öppnade hon portar till nya verbala världar som kittlade fantasin och gav rötterna stadga. Den konst-

närliga tematiken tog bland annat fasta på Östersjöns sälta och Revals trädgårdar. Under Katarinas kärleksfulla ledarskap tog sjöstjärnor, sandstränder, segelfartyg, papegojor, lummiga trädkronor och förtrollande, väldoftande blommor form på barnens stafflin. Invid varje målning placerade hon små lappar med svenska ord som hjälpte barnen att hitta rätt i den verbala labyrinten.

I februari i år beslutade Inez Leanders nämnd vid den Kungliga akademien för de fria konsterna att tilldela Katarina Norling ett pris för hennes konstnärliga gärning. Hon premierades ”för ett skimrande rörligt konstnärskap, vars kalejdoskopiska fantasi gestaltat säregna nycklar till livet som ständigt pågående flöde, med en svindlande poetisk komplexitet” enligt Konstakademiens prismotivering.

I sitt tacktal, som hon förmedlade via mejlen till Stockholm,

sade hon att hon tänker använda en del av prissumman till att stödja den estlandssvenska kulturens fortlevnad.

Katarina hade en sällsam förmåga att gestalta de vackra och sköra dimensionerna i vardagen också när livet var som tuffast. Hon hade det vi finländare kallar för sisu. Trots att cancern höll henne i sitt järngrepp och hon led av svåra smärtor i livets slutskede var hon mån om att hålla humöret uppe vid sjukbädden på diakonisjukhuset i Reval.

Katarina har lämnat de levandes skara, men i Revals trädgårdar blommar de syrener hon avbildade med sina adepter. Vi som kände henne saknar hennes lågmälda finurliga humor, hennes varma empati, konstnärliga glöd och stora hjärta.

Mikael Sjövall

Katarina Norling
Foto: Anu Raagamaa

In memorian

20. aprillil, vaiksel laupäeval lahus Tallinnas pärast lühiajalist rasket haigust meie hulgast kunstnik Katarina Norling.

Eestirootslaste kogukonna jaoks oli Katarina kõige enam tuntud oma pühendumusega Eesti keelepesategevusele, mille eesmärk on taaselustada eestirootsi juurte või Skandinaavia kultuurisfääriga seotud väiksemate laste seas rootsi keel.

Ta asus selle ülesande kallale erakordse entusiasmiga ja hoolituses lastega perekondade eest, kes osalesid tema Haapsalu ja Tallinna kunstiklubis. Eestirootsi kultuuri ja rootsi keele säilimine Eestis olid talle südameasjaks.

Ta avas kunsti abil värvavad uude verbaalsesse maailma, mis kõditas fantaasiat ja toitis juuri. Tema kunstitemaatika sai muuhulgas inspiratsiooni Läänemere soolastest veest ja Tallinna aedadest. Katarina

armastava käe all vormusid laste molbertitel meritähed, liivarannad, purjelaevad, papagoid, lopsakad puuvõrad ja völувад, lõhnavad lilled. Ta asetas iga maali kõrvale väikesed rootsikeelsete sõnadega sildid, mis aitasid lastel sõnade labürindis orienteeruda.

Tänavu veebruaris otsustas Rootsि Kuningliku Kaunite Kunstide Akadeemia juures tegutsev Inez Leanderi komitee omistada Katarina Norlingile tema kunstiliste saavutuste eest preemia. Kunstide Akadeemia seletuskirja kohaselt premeeriti teda „särava loomingu eest, mille lakkamatu kaleidoskoopiline fantaasia kujutas peadpööritava poeetilise keerukusega temale omaseid eluvõtmeid”.

Oma tänikönes, mille ta saatis Stockholmi meili teel, ütles ta, et kavatseb kasutada osa oma auhinnarahast eestirootsi kultuuri toetuseks.

Katarinal oli haruldane võime kujutada argielu kauneid ja hooraid külgi ka siis, kui elu oli kõige raskem. Temas oli seda, mida meie, soomlased kutsume sisuks. Hoolimata vähist, mis hoidis teda oma raudses haardes, ja tugevatest valudest, mille all ta elu lõpus kannatas, püüdis ta Tallinna diakooniahäigla haigevoodis siiski optimistlikus jäädva.

Katarina on elavate hulgast lahkinud, kuid tema õpilaste kujutatud sirelid õitsevad Tallinna aedades edasi. Meie, kes me teda tundsimme, jäädme igatsema tema vaikset peent huumorit, tema sooja empaatiat, kunstniku kirge ja suurt südant.

Mikael Sjövall

Foto: Johan von Friedrichs

”Svek i Aiboland”

En pjäs med innehåll från början till slut

Ove Knekt

Text: Mikael Sjövall

Regi: Arn-Henrik Blomqvist

Kompositör: Leif Jordansson

Scenografi och dräkter: Lasse Idman och Mimmi Resman

Ljusplanering: Kristian Palmu

Ljudplanering: Amanda Blomqvist

På scenen: Jon Henriksen, Edith Holmström och Martin Åkesson

En annons i Rickul/Nuckö Hembygdsförenings medlemsblad 1/2019 berättade, att en pjäs ”Svek i Aiboland” skulle uppföras på Teater Viirus i Helsingfors. Teater Viirus är en mindre finlandssvensk yrkesteater grundad år 1987 och ett alternativ till institutionsteatrarna. Teater Viirus har utrymmen i ett nybyggt flerväningshus på Busholmen med en modern teatersalong i bottenvåningen. Teatern var nästan fullsatt; närmare hundra gäster strömmade in då de guldmålade dörrarna öppnades till ”premiären” den 10 maj 2019. Pjäsen var ett drama med text av Mikael Sjövall framför i musicalens form. Personerna, Göran Nyman, hans hustru och son, vänner Hans Koinberg och hans gamla föräldrar, EKP-tjänstemän och politiska kommissarier, svenska UD-tjänstemän, tjänstemän på Sovjetambassaden i Stockholm, personer på Eesti Maja i Stockholm och en rödarmist spelades av tre personer.

Händelserna utspelas år 1948 då kollektiviseringen genomfördes

på den estniska landsbygden och avslutas 1949, året då mars-deportationen av drygt 20 000 personer från Sovjet-Estland förpassades till Sovjetunionens östra och nordliga landsdelar. Pjäsen inleds på julafenton hos familjen Nyman i Rickul-Nuckö. De vill fira jul men vågar inte. Pappan konstaterar att man inte har någon framtid i Sovjet-Estland. Man lever på hoppet att situationen förbättras då Stalin dör.

Handlingen följer historiens gång. Tvångskollektiviseringen motsätter man sig då kolchosem skall grundas i Birkas. Fiskekolchosem på Ormsö är inte någon möjlighet för familjen. Ett alternativ var att Göran kunde bli NKVD-spion för Sovjetunionen i Stockholm. Men en god vän, Hans Koinberg, får uppdraget. Han lyckas en tid sköta sitt uppdrag, men blir avslöjad som spion av den svenska säkerhetstjänsten. Returnen till Estland slutar i en tragedi i Spithamn. Pjäsen avslutas, liksom den började, med ett försiktigt julfirande hemma hos familjen Nyman.

Förhållandena i grannlandet Sovjet-Estland är bekanta för de flesta, men ingen hade hittills framställt förhållandena på en teatertscen. Drama-formen passade för den intensiva händelseutvecklingen. Pjäsen framfördes som en musical med en del av texten omarbetalad till sånger, som i vissa fall föreföll malplacerade. Scenen var asketisk vilket förstärkte intrycket av de svåra nödåren under ockupationen

och de första fredsåren efter världskriget. Förtrycksmekanismerna där ockupanterna sår misstänksamhet inom befolkningen, rädsan för att mista familj och vänner, att tvångsförflyttas till olidliga förhållanden, kommer väl fram i dramats scener. Åskådarna förmedlas en spänning, som påminner om den man upplevde i filmen ”Fäktarna” för några år sedan. Trots att föreställningen räckte en och en halv timme utan paus var det dödstyst i salongen under hela föreställningen. Man levde så intensivt med i handlingen. Dramats höjdpunkt blir skottlossningen i Spithamn.

Skådespelarnas prestationer var beundransvärd. På nolltid förvandlade de sig från en roll till en annan. Förutom en mångsidig språkkunskap trakterades olika musikinstrument, till och med Ormsö-talharpan medverkade i en scen. Musicalen som form för ett strikt realistiskt manuskript verkade något påklistrad ibland. Och alla vuxna klarar inte av att agera småbarn. Men hustrun/vännen Hans gjorde väl ifrån sig.

**Intervju
12.5.2019 med
pjäsförfattaren
Mikael Sjövall**

1. *Hur fick Du idén till pjäsen?*
Då jag skrev boken ”På strövtåg i Aiboland” intervjuade jag mäniskor på olika håll och fick en hel del material om sådant man råkat

ut för under sovjetockupationen. Allt rymdes inte med i boken. För tre år sedan erbjöds jag möjligheten att delta i en dramakurs och då vaknade tanken att förvalta vidare även det material, som inte använts. Så det blev en dramapjäs med fiktiva och verkliga händelser sammanblandade. Den röda tråden är helt fiktiv men med massor av verklighetsförankrade detaljer.

2. Vilket var Ditt syfte med pjäsen?

Främst ville jag förmedla de erfarenheter av sovjetockupationen, som delgivits mig vid materialinsamlingen till boken. Själv ville jag växa som skribent med dramatikens hjälp. Jag vill betona att regissören gjorde ett mycket bra jobb med musicerings och en avskalad uttrycksform.

Som författare gav jag regissören helt fria händer att omvandla en del av manuset till sångtexter. Så endast berättelsen var min.

3. Hade Du någon spionhistoria som förebild för de sista scenerna i pjäsen?

De intervjuade berättade om aktiva rekryteringsförsök i Rickulområdet. I ett fall vägrade personen, som skulle rekryteras men blev senare mördad av obekanta och hittades med en pianotråd kring halsen. Det gjordes rekryteringsförsök och förhör ordnades med tredskande. Storyn bygger på

minnesbilder och korta historier. Trots den fätaliga besättningen, tre personer, fungerade pjäsen mycket bra med en liten besättning.

4. Har innehållet testats med sådana personer som var med då det begav sig eller varav annars realismen i storyn?

Spionavsnittet byggde på intervjuer med ortsbor i Aiboland både förrän boken jag skrev utkom och därefter då jag fått dramauppdraget. Men autenticiteten blev lidande då Göran blev skogsvaktare efter att ha vägrat gå med i kolchosem. Skogsvaktaruppdraget var inte ett straff

Främsta inspirationskällan var nog Sofi Oksanens produktion. Men även Rickul/Nuckö Hembygdsförenings faktainsamling (Grupp 44: Rickul/Nucköområdet under sovjetiskt styre 1944-1991) och Imbi Paju var inspirationskällor. De gav fakta om deportationerna, tvångskollektiviseringen och klassificeringen av mänskorna i klassfiender, folkets fiender, kulaker, banditer, nationalister och allt vad de nu heter. Det fanns inget svar på frågan ”Varför”, på vilka grunder man var utpekad. Häri låg oförutsebarheten i allt som hände, det var som att gå på gungfly, man

visste aldrig när marken gav vika, när partiapparaten slog till på nytt.

utan en belöning, som inte delades ut åt trilskande bönder. Men å andra sidan var sovjet systemet absurd och vimlade av ologiska ingredienser. Någonting sådant som jag skildrar kunde mycket väl ha hänt i verkligheten. Sovjetdiktaturen byggde på element av oförutsebarhet för att ge känslan av att inte kunna påverka utan att det gällde att underordna sig. Berättelserna jag fick höra var vanligen av personer som hört det av sina föräldrar som personligen varit med om händelsen.

5. Hade Du någon förebild i verkliga livet eller i litteraturen? Vem eller vilka i så fall?

P.s. För tillfället planeras turnéer med pjäsen, i oktober i Mariehamn på Åland och i november möjlig i Stockholm. D.s.

Bilden: På bilden ser vi från vänster Arn-Henrik Blomqvist, Mikael Sjövall, Jon Henriksen, Edith Holmström, Leif Jordansson och Martin Åkesson.
Foto: Ove Knekt

Recensionen har även publicerats i Kustbon nr 2-2019.

”Reetlikus Aibolandis”. Näidend koos sisuga algusest lõpuni

Ove Knekt

Autor: Mikael Sjövall

Lavastaja: Arn-Henrik Blomqvist

Helilooja: Leif Jordansson

Lavakujundus ja kostüümid:

Lasse Idman ja Mimmi Resman

Valguskunstnik: Kristian Palmu

Helikunstnik: Amanda Blomqvist

Näitlejad: Jon Henriksen, Edith Holmström ja Martin Åkesson

Riguldi-Noarootsi kodukandi-ühingu ajalehe 2019. aasta jaanuarinumbri anti ühes kuulutuses teada, et Helsingi teatris Viirus kantakse ette näidend „Reetlikus Aibolandis“. Teater Viirus on piise soomerootsi kutseline teater, mis asutati 1987. aastal ja mis pakub alternatiivi suurtele teatritele. Teater Viiruse ruumid koos moodsa teatrisaaliga asuvad Jät-käsaaril, vastehititud korrusmaja põhikorrusel. Saal oli peaaegu täis; kui selle kuldseks värvitud uksed 10. mail 2019 esietenduseks avati, oli kohale saabunud sadakond küllalist. Tegemist on Mikael Sjövalli tekstile kirjutatud ja muusikali vormis ette kantud draamaga. Tegelasi – Göran Nymanit, tema naist ja poega, sōpra Hans Koinbergi ja tema eakaid vanemaid, EKP ametnikke ja komissare, Roots'i välisministeeriumi ametnikke, Nõukogude Liidu Stockholmi saatkonna ametnikke, Stockholmi Eesti Maja töötajaid ja üht punaarmeelast mängisid kolm näitlejat.

Foto: Teater Viirus.

Sündmused leiavad aset 1948. aastal, kui Eesti maapiirkodades viidi läbi kollektiviseerimine, ja lõpevad aastal 1949, kui märtsiküditamise käigus saadeti Eestist Nõukogude Liidu ida- ja põhjapiirkondadesse ligi 20 000 inimest. Näidend algab jõuluõhtuga Riguldis-Noarootsis elavate Nymanite perekonnas. Nad tahavad jõule pidada, kuid ei söanda. Isa nendib, et Nõukogude Eestis neil tulevikku ei ole. Elatakse lootuses, et pärast Stalini surma olukord paraneb.

Tegevus jälgib ajaloo kulgu. Kui Pürksis hakatakse kolhoosi rajama, ollakse kollektiviseerimisele vastu. Vormsi kalurikolhoos perekonnale mingit võimalust ei paku. Üheks võimaluseks oli hakata NKVD spiooniks Stockholmis. Kuid see ülesanne antakse tema heale sõbrale Hans Koinbergile. Tol õnnestub mõnda aega edukalt tegutseda, kuid siis jääb ta Roots'i julgeolekuteenistusele vahele. Naasmine Eestisse lõpeb tragöödiaga Spithamis. Näidend lõpeb, nagu ka algas, tagasihoidlike jõulude pidamisega Nymanite juures.

Naabermaa Nõukogude Eesti olusid tunnevad paljud, kuid seni

pole keegi neid teatrilaval kujustanud. Draamavorm oli pingelise sündmuste arengu kujutamiseks paslik. Näidend kanti ette muusikallina, osa tekste esitati lauluna, mis mõjus mõnikord kohatuna. Lava oli askeetlik, mis tugevdas ettekujutust ränkadest okupatsiooni ja maa- ilmasõja järgsetest nälja-aastatest. Repressioonimehanismid, kus okupandid külvavad elanike seas umbusku, hirm perekonna ja sōrade kaotamise ees, küüditamise ees piinarikastesse oludesse, tulevad draama stseenides ilmekalt esile. Vaatajatele edastatakse pingi, mis meenutab mõne aasta eest filmis „Vehkleja“ kogetut. Ehkki etendus kestis ilma pausideta poolteist tundi, oli saal kogu etenduse ajal hiirvaikne. Tegevusse elati hingega kaasa. Draama kõrghetkeks on tulevahetus Spithamis.

Näitlejate sooritused olid imelusvärsed. Nad läksid hetkega ühest rollist teise. Mitmekülgset keeleoskust täiendasid erinevad muusikariistad, ühes stseenis kasutati koguni Vormsi hiiukannelt. Muusikal rangelt realistliku käskirja vormina tundus mõnikord veidi ilustatuna. Ja kõik täiskasvanud

väikeste laste rolli välja ei vea. Ent naine-sõber Hans sai suurepäraselt hakkama.

Intervjuu näidendi autori Mikael Sjövalliga. 12. mai 2019.

1. Kuidas tekkis näidendi loomise mõte?

Kirjutades raamatut ”På strövtåg i Aiboland”, intervjuuerisin ma eri kohtades elavaid inimesi ja sain Nõukogude ajal kogetu kohta hulga materjali. Kõik raamatusse ei mahtunudki. Kolm aastat tagasi avanes mul võimalus osaleda draamakursuse sel ja siis tekkis mõte kasutamata materjaliga edasi tegeleda. Nii tekkiski draamanäidend, milles on segunenud fiktiivsed ja tõestisündinud sündmused. Näidendi läbiv teema on täiesti fiktiivine, kuid sisaldab hulganisti tegelikkusega seotud üksikasju.

2. Mis oli näidendi eesmärk?

Soovisin esmajoones edastada Nõukogude okupatsiooni aegseid läbielamisi, mis jõudsid minuni raamatu tarvis materjali kogudes. Mina ise soovisin draama abil kirjanikuna areneda. Tahan rõhutada, et lavastaja tegi muusikaseadete ja askeetliku väljendusvormiga väga head tööd. Andsin autorina lavastajale käsikirja laulutekstideks muutmisel täiesti vabad käed. Nii et minule kuulub üksnes lugu.

3. Kas kasutasid näidendi lõpustseenide eeskujuna mõnda spioonilugu?

Intervjuueritavad rääkisid aktiivsetest värbamiskatsetest Riguldi piirkonnas. Ühel juhul värvatav inimene keeldus. Hiljem tapeti ta tundmatu kurjategija käe läbi ja leiti, klaverikeel ümber kaela mässitud. Värbamiskatseid tehti ja ülekuulamisi korraldati törkumise saatel. Näidendi lugu põhineb mälupiltidel ja lühikestel jutustustel. Vähesest näitlejate arvust hoolimata – kolm inimest – toimis see väga hästi.

4. Kas näidendi sisu on testitud inimestega, kes neis sündmustes osalesid, või millest muidu loorealistlikkus?

Spioonilõik tugineb Aibolandi elanike intervjuudele, mis tehti nii enne raamatu kirjutamist kui pärast näidendi tellimuse saamist. Kuid autentsus kannatas, kui Göranist sai pärast kolhoosi astumisest keel dumist metsavaht. Metsavahi töö ei olnud mitte karistus, vaid tasu, mida isemeelsetele talupoegadele ei antud. Ent teisalt oli Nõukogude süsteem absurdne ja täis ebaloolgilisust. See, mida ma kirjeldan, võis sama hästi olla toimunud ka tegelikkuses. Nõukogude diktatuur tugines ennustamatusele, mis pidi inimesesse sisendama, et midagi mõjutada ei saa ja tuleb alistuda.

Kuulduud lood päribesid tavaliselt inimestelt, kes kuulsid seda neis sündmustes osalenud vanematelt.

5. Oli Sul eeskujusid tegelikus elus või kirjanduses? Kui jah, siis milised?

Peamine inspiratsiooniallikas oli mõistagi Sofi Oksaneni looming. Inspiratsiooni andsid ka Riguldi-Noarootsi Kodukandiühingu andmekogu (Grupp 44: Riguldi-Noarootsi piirkond Nõukogude võimu all 1944–1991) ja Imbi Paju. Neilt sai teavet küüditamistest, kollektiviseerimisest ja inimeste kuulutamisest klassivaenlasteks, rahvavaenlasteks, kulakuteks, bandiitideks, kodanlikeks natsionalistideks ja kelleks kõigeks veel. Küsimusele „Miks?“ – mis alusel keegi välja valiti, vastust ei olnud. Siin kõige toimuva ennustamatus peituski. See oli otsekui käimine õõtsuval sool – iial ei teadnud, millal maapind vajuma hakkab, millal parteiaparaat taas ründab.

P.s. Hetkel planeeritakse näidendi külalisetendusi – oktoobris Ahvenamaal Mariehamnis ja novembris arvatavasti ka Stockholmis. D.s.

Näidendi autor Mikael Sjövall
Foto: Ove Knekt

Ormsö blod (Vormsi Veri MTÜ) har valt nya ledare

Ormsö Blod (Vormsi Veri MTÜ) grundades den 1 december 2011 och har hittills verkat under ledning av sin första styrelse. Nu har vi dock kommit så långt att varken stadgar eller lag tillåter oss att fortsätta med samma ledningsgrupp. Tidigare försök att utse en ny styrelse har inte lyckats. Men nu den 25 maj samlades 18 föreningsmedlemmar i Rälby bygdegård, där alla nödvändiga procedurer klarades av. Toivo Tomingas, ordförande i den hittillsvarande styrelsen, redogjorde för verksamhetsberättelsen och det ekonomiska läget samt tackade föreningens mest aktiva medlemmar för ett effektivt arbete. Som ett särskilt gott exempel framhöll han inrättandet av Hans Pöhls förtjänstmedalj, som Estlandssvenskarnas kulturförvaltning har förärat hela tre av Ormsö Blods aktiva medlemmar. I fjol tilldelades medaljen Silvi Astrid Mickelin, poet, och Maria Gilbert, aktiv arrangör av sällskapsaktiviteter i Sverige. I år beslöt kulturförvaltningen att inför Oskar Fribergs hundraårsdag visa honom sin uppskattning för hans gärning som bärare av det svenska kulturarvet och kulturbearare på Ormsö. Tyvärr fick Oskar aldrig se medaljen med egna ögon, men han avled ändå i förvissning om att hans livsgärning hade fått denna erkänsla. Vid styrelsemötet hölls en tyst minut och tändes ljus över Oskars minne.

Så avhandlades punkt två på dagordningen – val till ny styrelse. Först läste T. Tomingas upp kungörelsen om den hittillsvarande styrelsens avgång, varefter han för-

*Nya ordföranden Verner Friberg vid stenen på Norrby strand där hans far och mor är begravda
Foto: Toivo Tomingas*

klarade Harry Rosenblad från Diby som möjlig ny styrelsemedlem. Harry är pensionerad sjöman och expert på framdrivningssystem för stora båtar. Han är vid god hälsa, aktiv och en god organisatör. T. Tomingas har vid tidigare möten bett Harry hitta andra styrelseledamotskandidater.

Harry började visserligen med att nämna att flera personer har avböjt erbjudandet, men presenterade Eha Salus och Verner Friberg att ha vid sin sida i styrelsen. De presenterade kandidaterna var förstås redan sedan länge för alla närvarande kända som aktiva föreningsmedlemmar och vid omröstningen fick alla tre 95 procents stöd. Således har den nya styrelsen tre medlemmar: Verner Friberg (71), Eha Salus och Harry Rosenblad (67).

Styrelsen höll sitt första möte och valde Verner Friberg till styrelseordförande. Verner kommer från Hansagården i Norrby och är yrkesutbildad bokföringsman, hobbymusiker, kompositör och veteranidrottare sedan flera årtionden. Tidigare som stavhoppare, men nu

som kettlebellyftare. Det formella bildandet av den nya styrelsen ajourneras också till andra veckan i juni just för att Verner ska åka till Tyskland och tävla! Den nya styrelsen skrivs in i Företagsregistret den 12 juli hos notarie Eha Naudi.

Styrelsemötet diskuterade även flera andra framtidsprojekt och bjöd in aktiva bidrag till föreningen både i form av idéer och aktiviteter. Och så något symboliskt. Flera mötesdeltagare köpte med sig skott till fruktträd och buskar samt blommor från blomstermarknaden vid Rälby kvarn. Ormsö Blod tänker på framtiden.

Anteckningarna från mötet förde Toivo Tomingas.

*Midsommarfirande 2012
Foto: Toivo Tomingas*

Vormsi Veri MTÜ valis uued juhid

Vormsi Veri MTÜ asutati 1. detsembril 2011. Ja on siiani töötanud esimese juhatuse juhtimisel. Nüüd aga olime niikaugel, et ei põhikiri ega seadus võimaldanud sama juhtgrupiga jätkata. Vahepeal sed katsed uut juhatust valida, ei õnnestunud. Aga nüüd, 25. mail kogunes Rälby külamajja 18 seltsi liiget ja kõik vajalikud protseduurid said läbi viidud. Senine juhatuse esimees, Toivo Tomingas, esitas tegevusaruande, tutvustas finantsseisu ja tänas aktiivsemaid seltsi liikmeid tõhusa töö eest. Tuues välja eriti häid näiteid, mainis ta Hans Pöhli nimelise tänumedali asutamist, millega on Eestirootslaste Vähemusrahvuse Kultuurinõukogu poolt autasustatud lausa kolm Vormsi Veri aktiivet liiget. Möödunud aastal pälvisid medali Silvi Astrid Mickelin, kui poetess ja Maria Gilbert, kui aktiivse seltsielu korraldaja Rootsits. Tänavu otsustas Kultuurinõukogu tunnustada tema sajanda sünnipäeva künnisel Oskar Fribergi, kui rootsluse kandjat, keele ja kultuuri hoidjat Vormsi saarel. Kahjuks jäi Oskaril medal oma silmaga nägemata, aga ta lahkus 10. mail teadmisega, et tema elutööd on tunnustatud. Koosolek mälestas Oskarit leinaseisaku ja küünlaga koosolekulaul.

Tuli ette võtta päevakorra teine punkt. Uue juhatuse valimised. Alustuseks luges T. Tomingas ette senise juhatuse tagasiastumisavalduse, misjärel esitles ta koosolekule võimalikuks uues juhatuse liikmeks hr. Harry Rosenbladi Dibyst. Harry on pensionil meremees, ekspert suurte laevade jõuseadmete

Meie esimeseks ürituseks oli Pöhli haua korraamine 2012. aastal. Hauakirja värskendab Verner Friberg.

Foto: Toivo Tomingas

alal. Mees on hea tervise juures, aktiivne ja hea organisaator. T. Tomingas oli varasemal kohtumisel palunud Harryl leida endale teised ki juhatuse liikmete kandidaadid.

Harry alustas küll sellest, et mitmed mehed-naised on seni ära öelnud, kuid esitas oma kõrvale uude juhatusse Eha Saluse ja Verner Fribergi. Loomulikult olid esitatud kandidaadid kõik kohaloli jaile juba ammu teada-tuntud aktiivsed seltsi liikmed ja personaalse läbihääletamisel said kõik kolm 95 % toetuse. Niisiis on uues juhatuses 3 liiget: Verner Friberg (71), Eha Salus ja Harry Rosenblad (67).

Juhatus pidas maha oma esimese koosoleku ja valis juhatuse esimeheks Verner Fribergi. Verner on pärit Norrby-Hansaselt, raamatupidamisliku kesk-eriharidusega hobimuusik ja helilooja, juba aastakümneid veteransportlane. Varem kui teivashüppaja, nüüd sangpommirebija. Ka uue juhatuse notariaalne vormistamine lükub juuni teise nädalasse just seepärast, et Verner sõidab Saksamaale võist-

lustele! Uus juhatus vormistatakse Äriregistris ametisse 12. juunil notar Eha Naudi juures.

Koosolek arutles veel mitmete tulevikuprojektide üle ja kutsub üles aktiivselt seltsi elus nii ideede kui tegudega kaasa lööma. Ja mida-gi sümboolset. Mitmed koosolekust osavõtnud otsid Rälby veski juurest istikulaadalt kaasa viljapuude ja -põõsaste istikuid ja lilli. Vormsi Veri MTÜ mõtleb tulevikule.

Ülevaate koosolekust kirjutas Toivo Tomingas.

*Uue põlvkonna teenäitaja
Foto: Toivo Tomingas*

Olavipäeva ja Rootsi Päeva ühisprogramm 27.–29. juuli 2019

27. juuli

Rälby laat	kl. 11.00 - 15.00	Rälby/Rahvamaja
Maa- ja metsaomanike infopäev	kl. 14.00 - 18.00	Hullo
Simman kiigeplatsil	kl. 20.00 -	Hullo
Kool ja raamatukogu avatud	kl. 16.00 - 20.00	Hullo

28. juuli

Hommikupalvus kirikus	kl. 9,30 - 10.00	Hullo
Sviby talumuuseum.	kl. 14.00 - 18.00	Sviby
Rootsi Päeva avamine		
Olavipäeva mälestusmissa	kl. 19.00 -23.00	Kirik/Hullo

29. juuli

Pidulik jumalateenistus	kl. 12.00 - 14.00	Kirik/Hullo
Ühine supisöömine kirikaias	kl. 14.00	Kirik/Hullo
Vormsi ajalugu ja kirik	kl. 15.00 - 17.00	Kirik/Hullo

Olofsdagen och Svenskdagens program 27–29 juli 2019

27 juli

Rälby marknad	kl. 11.00 - 15.00	Rälby/Rahvamaja
Mark- och skogsägarinformation	kl. 14.00 - 18.00	Hullo
Dans på gungplatsen	kl. 20.00 -	Hullo
Skolan och biblioteket är öppet	kl. 16.00 - 20.00	Hullo

28 juli

Morgonbön i kyrkan	kl. 9,30 - 10.00	Hullo
Sviby bygdegård/museum	kl. 14.00 - 18.00	Sviby
Svenskdagens öppnande		
Olofsdagens minnemässa	kl. 19.00 -23.00	Kyrkan/Hullo

29 juli

Högtidlig gudstjänst	kl. 12.00 - 14.00	Kyrkan/Hullo
Gemensam sopplunch vid kyrkan	kl. 14.00	Kyrkan/Hullo
Ormsös historia och kyrka	kl. 15.00 - 17.00	Kyrkan/Hullo

Jubilarer juli-december 2019

Juubilarid juuli-detseember 2019

60

Aare Kalm	4 juli
Ingrid Soans	15 juli
Inge Pillai	21 juli
Mare Lillepuu	3 augusti
Jonne Berggren	7 augusti
Alar Olljum	30 oktober

65

Riina Lindmaa	18 juni
Eha Salus	8 oktober
Rita Truu	8 oktober
Ing-Marie Holm	19 november

70

Alli Lunter	22 juni
Mare Miller	7 juli
Iris Haljand	3 augusti
Andrus Helenurm	22 september
Ene Smõslova	23 oktober
Inga Kirotarp	16 december

80

Roland Nymann	20 juni
Karin Vesterby	2 augusti
Ester Lingevall-Gillvik	22 november
Ervin Liebert	26 december

85

Helle-Mall Jöers	28 juni
Henrik Lilja	30 juni
Margit Rosen Norlin	20 december
Karl Lauri	21 december

90

Maria Gilbert	26 augusti
---------------	------------

95

Armidle Mickelin	6 augusti
------------------	-----------

Till minne OSKAR FRIBERG (1919–2019)

Det har ju gått ett helt sekel sedan Du, Oskar, kom till världen på Hansasgården i Norrby. Frihetskriget rasade, och hoppet om att Republiken Estland alls skulle kunna ta sig upp på fötter var ganska klent. Men under ditt första levnadsår slöts Tartufreden. Fred slöts och en trygg barndom började även för Din del. Åren går fort. Snart gick Du i skolan i Din hemby och sedan kom Du i ungdomsåldern. Redan i Din ungdoms krafts dagar deltog Du vid bygget av Norrbys båda fyrar. Fyrar. Blinkade det ett kallande ljus i toppen av fyrtornet i Din själ redan då? Vi vet att Du ville ut på böljan den blå. Men kriget kvävde detta hopp. Sju år i uniform gjorde ynglingen till den man som kom åter från kriget som

en segrare, vid hälsa och med en ung vacker fästmö. Det blev åter fred, och härpå följde år av arbete och familjeliv. Och allt tätare band slöt Du med fyrarna, och fyrarna med dig. Det är också så, att när vi tänker på Dig, så kommer vi att tänka på fyrar. Talar vi emellertid om fyrtornen i Norrby, kommer vi att tänka på Dig. Du själv har sagt att Du inte har arbetat. Bara stått på vakt. Även vi, Dina följeslagare, har sett det. I aktning underifrån har vi betraktat Dig, liksom Du tusentals gånger har sett på fyrar. Där uppe blinkar ljuset. Kallande, men också vägledande. Dessa ljus har väglett tusentals skepp på väg hem. Dessa ljus var det sista av hemön som Dina tiotalet släktingar och de ett par tusen andra öborna såg vid horisonten på väg till Finland eller Sverige under krigets sista sommar.

Gud lät Dig, Oskar, vandra en lång livsväg. Känna lyckan av ett

gott familjeliv och, som Du älskade att säga, leva för de syskon, vars levnads väg tog slut för länge sedan. Men nu har även de dagar som Gud utmätt åt dig gått mot sitt slut. Du lämnade oss stilla i ditt eget trygga hem en tidig värnmorgon. Du var som en fyr för oss. En förebild för hur man ska leva och vara. Värdig, upplysande och vägledande. Det är så sorgligt att ljuset i Ditt hjärtas fyr har stocknat. Vi sörjer och bär Ditt hjärtas ljus vidare i själ och minne. Klarar vi det? Kan vi det? Jag vet inte!

Stort, stort tack, Oskar, för allt Du hann göra på hundra år! Vila i frid!

Din bykamrat och lekkamrat för ett halvsekel sedan.

Toivo Tomingas

Returadress i Sverige:
Svenska Odlingens Vänner, SOV
Wallingatan 32-34 5tr
111 24 Stockholm

Tagastusaadress Eestis:
Eestirootslaste Kultuurimavalitsus
Rüütli 9
10130 Tallinn

S:t Mikaelskyrkan
Rüütli 9
10130 Tallinn

Högmässa alla söndagar klockan 12.00 om inget annat anges. Därefter kyrkkaffe. Rootsikeelne jumalateenistus koos sellele järgneva kirikukohviga igal pühapäeval kell 12, kui ei ole näidatud muud.

SUVEKIRIK/ SOMMARKYRKA

17.06 -15.08 kl 11.00-15.00

Esmaspäevast reedeni/Måndag till fredag

sö, 30.06 2019, 19.00 Konsert Kammarkören ”Voce Musicales. Biljett
Kammerkoor „Voices Musicales” kontsert. Piletitega

sö, 14.07.2019, 12.00 Gudstjänst på Nargö/Rootsikeelne jumalateenistus Naissaarel

sö, 21.07.2019, 12.00 Gudstjänst på Lilla Rågö/Rootsikeelne jumalateenistus Väike-Pakri
saarel

sö, 28.07.2019, 12.00 Gudstjänst på Ormsö/Jumalateenistus Vormsil

sö, 18.08.2019, 12.00 Gudstjänst på Nargö/Rootsikeelne jumalateenistus Naissaarel

on, 21.08.2019, 14.00 Konsert „Hingemuusika Rootsi-Mihkli kirikus”

Välkomna till kyrkan/Tere tulemast!

Aibolands museum 2019/Rannarootsi muuseum 2019

11-13 juni Ruhnu – Korsi heakorra talgud/ Talko på Korsgården på Runö.

13 juli Noarootsi kohvikute päev/ Kafédag på Nuckö.

27-29 juli Suur Rootsi Päev 2019 ja Olavi päeva pidustused Vormsil/ Firas Svenskdagen 2019 och Olofsdagen på Ormsö

3 augusti kl 12 Suitsukala teemapäev/ Temadag för rökt fisk

17 augusti kl 11-17 Vanasadama turg Rannarootsi muuseumi hoovis / Gamla hamnens marknad vid Ai-
bolands museum i Hapsal.

20 september kl 16 Paadipõgenike mälestuspäev – 75 aastat/ Båtflyktningarnas 75 år minnesdag i Ai-
bolands museum i Hapsal.

Eventuella tillkommande evenemang kan ni läsa om på museets hemsida: www.aiboland.ee.

Lisanduvate ürituste kohta vt. lähemalt muuseumi kodulehel www.aiboland.ee

Välkomna!/ Tere tulemast!